

Regeringens skrivelse

1998/99:2

Informationssamhället inför 2000-talet

Skr.

1998/99:2

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 10 september 1998

Göran Persson

Ines Uusmann
(Kommunikationsdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnas en redovisning av utvecklingen på IT-området. Vidtagna och pågående åtgärder inom ramen för handlingsprogrammet för att bredda och utveckla användningen av informationsteknik redovisas.

1 Inledning.....	4
2 Policy inför 2000-talet: Informationsteknik för alla.....	4
3 Utvecklingen på IT-området.....	6
3.1 Utvecklingen på IT-marknaden.....	7
3.2 Teknikutvecklingen.....	9
3.3 Hushållens användning av informationsteknik.....	11
3.4 Företagens användning av informationsteknik.....	12
3.5 Demokrati och samhällsservice.....	13
3.6 Tjänster i informationsamhället.....	14
3.6.1 En samlad politik för elektronisk handel.....	14
3.6.2 Övriga tjänster.....	15
3.7 Informationsteknik och sysselsättning.....	16
4 Redovisning av åtgärder inom ramen för handlingsprogrammet för informationsteknik.....	18
4.1 Rättsordningen	19
4.1.1 De nya medierna och grundlagarna	19
4.1.2 Utredning om samordnad lagstiftning för radio, TV och televerksamhet.....	20
4.1.3 Personuppgiftslagen.....	20
4.1.4 Offentlighetsprincipen i IT-samhället.....	22
4.1.5 Straff- och processrättsliga frågor.....	23
4.1.6 Elektroniska anslagstavlor.....	23
4.1.7 Åtgärder mot befattningsmed barnpornografiska bilder.....	23
4.1.8 Rättsinformationssystem.....	24
4.1.9 Rättsväsendets informationsförsörjning.....	25
4.1.10 Det IT-rättsliga observatoriet.....	26
4.2 Utbildning i kunskapsamhället	27
4.2.1 Skolväsendet.....	27
4.2.2 Utveckling av universitetsdatanätet SUNET m.m... ..	27
4.2.3 Informationsteknik på bibliotek.....	28
4.2.4 Distansutbildning.....	29
4.2.5 Utveckling av IT-utbildning i högskolan.....	30
4.2.6 Forskning om informationsteknik och konsekvenser i samhället.....	31
4.2.7 Forskningsinformationssystemet SAFARI.....	31
4.2.8 Informationsteknik inom folkbildning.....	31
4.3 Samhällets informationsförsörjning	32
4.3.1 Samhällsinformation och offentlig förvaltnings IT-användning	32
4.3.2 Hittillsvarande arbete – Toppledarforum m.m.....	34
4.3.3 Övrig användning av Informationsteknik i den offentliga förvaltningen.....	34
4.3.4 Tillgänglighet till centrala data.....	36
4.4 Sektorsövergripande frågor.....	38

4.4.1 Kommissionen för analys av informationsteknikens påverkan på samhällsutvecklingen – IT- kommissionen.....	38
4.4.2 Åtgärder med anledning av skiftet till år 2000.....	38
4.4.3 Tillförlitlighet och säkerhet.....	40
4.4.4 Statistik	41
4.4.5 Utredning om översyn av domännamn.....	42
4.4.6 Bidrag till IT-projekt.....	43
4.4.7 Hemdatorer	44
4.4.8 Samordning av IT-forskning.....	44
4.5 Särskilda insatsområden.....	46
4.5.1 Arbetsmarknadspolitiken.....	46
4.5.2 Näringspolitiken	49
4.5.3 Kultur- och mediepolitiken.....	54
4.5.4 Konsumentpolitiken.....	57
4.5.5 Hälso- och sjukvården	60
4.5.6 Funktionshindrade och äldre personer.....	61
4.5.7 Miljöpolitiken	63
4.5.8 Transportpolitiken.....	65

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 september 1998. 71

Sverige har en ledande position när det gäller såväl tillgången till som användandet av informationsteknik. Detta utgör en styrka och en stor potential för tillväxt om tekniken och möjligheterna den ger tas tillvara. Utvecklingen av informationssamhället går för närvarande mycket snabbt och förändringstakten förväntas öka ytterligare. Drivkraften framför andra är den tekniska utvecklingen vilket leder till att nya och mer avancerade tjänster kan erbjudas och traditionella tjänster kan utföras med allt bättre kvalitet. Priser på produkter och tjänster utgör inte längre något oöverstigligt hinder för småföretag och privatpersoner, vilket inneburit att användningen sprids till allt bredare grupper. Informationstekniken är på god väg att bli en naturlig del av människors vardag, både på arbetsplatsen och i hemmet.

Utvecklingen är och bör vara marknadsledd. Statens roll är att underlätta utvecklingen och att främja användningen av den tillgängliga tekniken inom alla delar av samhället. I detta ligger inte minst att prioritera mellan alternativa åtgärder för att på bästa sätt kunna skapa möjligheter att utnyttja fördelarna med den nya tekniken och skapa det informations-samhälle vi vill ha.

Regeringen överlämnade den 1 mars 1996 propositionen Åtgärder för att bredda och utveckla användningen av informationsteknik (prop. 1995/96:125), i fortsättningen benämnd IT-propositionen. Förslag till mål för en nationell IT-strategi, ett handlingsprogram och prioriterade statliga uppgifter lades fram. Riksdagen godkände regeringens förslag (bet. 1995/96:TU19, rskr. 1995/96:282). Riksdagen ansåg det angeläget att den parlamentariska förankringen stärks genom en årlig rapportering av utvecklingen på IT-området. Den första skrivelsen överlämnades till riksdagen den 11 september 1997 (skr. 1997/98:19), föreliggande skrivelse utgör den andra rapporteringen. Regeringen anser att frågan om datoromställningar inför år 2000 är av stor vikt. En särskild skrivelse med en lägesrapportering samt vidtagna och planerade åtgärder kommer därför att överlämnas till riksdagen före årets slut.

2 Policy inför 2000-talet: Informationsteknik för alla

Den nationella IT-strategin samt målen för denna ligger fast. Huvudriktningen är att stimulera användningen av informationstekniken. En marknadsmässig utveckling av nät, tillämpningar och informationssystem samt valfrihet för användarna skall förenas med politiskt fastställda mål och riktlinjer för hur samhällets kommunikations- och informationssystem skall fungera.

Målet är att alla skall ha lika möjligheter att använda informationstekniken som ett medel för ökad kunskap, demokrati och rättvisa. Informationsteknikens möjligheter skall utnyttjas för att skapa tillväxt och sysselsättning och därmed öka Sveriges konkurrenskraft. Informationsteknikens

betydelse för näringslivets skall tas tillvara. Den nya tekniken innebär helt nya möjligheter och förutsättningar för de små- och medelstora företagen. Bland annat underlättas samarbete med andra företag. Geografiska avstånd blir inte längre någon nackdel vilket kommer att gynna etablering och drivande av företag i glesbygd. Informationstekniken skall även kunna användas för att skapa ett säkrare samhälle t.ex. genom effektivare räddningsinsatser.

Såväl kvinnors som mäns erfarenheter och kompetens skall tas tillvara. Informationstekniken skall vara ett medel för att utveckla välfärdssamhället, öka medborgarnas livskvalitet samt överbrygga de eventuella klyftor i samhället som finns. Informationstekniken skall också användas för att stödja grupper i samhället med särskilda behov. Vidare kan informationstekniken vara ett medel för att skapa en bra miljö.

Staten, kommunerna, landstingen, näringslivet och arbetsmarknadens parter måste alla bidra till att informationstekniken får ett brett genomslag i Sverige.

En förutsättning för att så kommer att ske är att kompetensutvecklingen pågår parallellt med utvecklingen av informationssamhället, så att inte nya klyftor i samhället uppstår. Dels kommer behovet av högutbildad arbetskraft att öka, men även för mindre kvalificerade arbetsuppgifter är det snart ett krav att kunna hantera informationsteknik på ett tillfredsställande sätt. Informationstekniken ställer också nya krav på alla medborgare i privatlivet i takt med att allt fler vardagliga rutiner på ett eller annat sätt digitaliseras. Äldre människor och vissa funktionshindrade kan ha svårt att utnyttja den nya tekniken. Det är därför viktigt att noga bevaka dessa gruppers intressen så att även de kan dra nytta av de fördelar tekniken kan ge.

Utvecklingen av informationssamhället ger ständigt upphov till nya användningssätt, vilket ibland kan innebära situationer som skapar osäkerhet. Eftersom utvecklingen går så snabbt och kreativiteten inom området är närmast obegränsad, är det en omöjlig uppgift att exakt förutsäga vilket behov av nya eller anpassade regler som kan behövas. Arbetet med att anpassa regelverken kommer därför sannolikt att vara en mer eller mindre ständigt pågående process under överskådlig tid. En ambition därvidlag skall vara att regleringen håller jämn takt med utvecklingen av informationssamhället. Internet är i sig ett globalt nätverk som berör samtliga länder och allt fler tjänster är internationella. Internet utgör i dag en global informationsbank och marknadsplats vars värde enligt många bl. a. ligger i att det är ett fritt och neutralt forum. Det bör därför ligga i allas intresse att så långt som möjligt bibehålla denna frihet. För ett optimalt utnyttjande av Internet behövs emellertid vissa internationellt gemensamma spelregler som garanterar säkerheten i meddelanden och betalningar m.m. Utnyttjandet av tekniken och de möjligheter den ger är beroende av att företag och privatpersoner i olika delar av världen har förtroende den, dvs. att integriteten upprätthålls, att meddelanden kommer fram i omanipulerat skick, att betalningssystem är säkra, m.m. Effekten av en del regler riskerar därför att helt utebli såvida inte en harmonisering av regelverken sker i övriga länder. Denna ökade globalisering ställer således krav på att regleringsarbetet är flexibelt och internationellt koordinerat.

Sverige arbetar aktivt inom såväl EU som OECD, WTO och andra internationella organ för att i möjligaste mån göra detta koordineringsarbete så effektivt som möjligt.

Den ökade och breddade användningen av informationstekniken innebär också att allt fler system blir integrerade och därmed inbördes beroende, att större mängder data och i viss utsträckning också allt känsligare information skickas över näten. Den frihet och flexibilitet och de förenklade rutiner som den ökade IT-användningen för med sig innebär också en större sårbarhet. Effekterna av eventuella tekniska fel, dataintrång m.m. riskerar att drabba allt fler och med allt svårare konsekvenser. Arbetet med att utveckla säkerheten i informationssamhället måste därför prioriteras högt.

De statliga prioriterade områdena – rättsordningen, utbildningen och samhällets informationsförsörjning

Rättsordningen, utbildningen och samhällets informationsförsörjning är de områden som i IT-propositionen identifierades som särskilt viktiga för att i enlighet med målen för den nationella IT-strategin främja utvecklingen av informations- och kunskapssamhället. Även fortsättningsvis bör rättsordningen, utbildningen och samhällets informationsförsörjning prioriteras. För de närmaste åren bör följande mål ställas upp för dessa områden.

- Författningsändringar inom prioriterade områden skall vara genomförda senast under år 2000. Effektiva former måste finnas för en kontinuerlig juridisk uppföljning av den snabba utvecklingen på området.
- Kunskaper om informationsteknik och dess användningsområden skall föras in på alla nivåer i utbildningsväsendet senast under år 2000.
- Det skall finnas en hög tillgänglighet till basinformation genom en väl fungerande infrastruktur för samhällets informationsförsörjning.

Ett gemensamt regelverk för de liberaliserade telemarknaderna är av väsentlig betydelse för utvecklingen på IT-området. Den svenska målsättningen har varit och kommer fortsättningsvis att vara att påverka det framtida regelverket inom EU i riktning mot en överskådlig och mer generell reglering som inte hämmar den tekniska utvecklingen på området samtidigt som användarna garanteras tillgång till grundläggande tjänster.

3 Utvecklingen på IT-området

Den allmänna utvecklingen på området kan belysas genom att studera marknads-, tjänste-, och teknikutvecklingen samt användningen av informationsteknik. Informationstekniken har en viktig roll i den ekonomiska utvecklingen både direkt och indirekt. Störst betydelse har de indi-

rekta effekterna på varu- och tjänsteproduktionen. Människors vardagsliv påverkas i hög grad främst i arbetet men även mer och mer i hemmen. Gränserna mellan telekommunikation, datakommunikation och media suddas successivt ut och fysiska avstånd blir inte längre lika viktiga som tidigare.

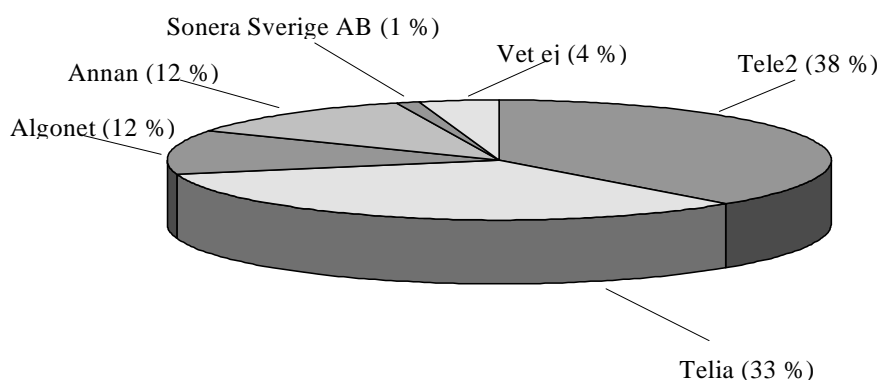
3.1 Utvecklingen på IT-marknaden

Post- och telestyrelsen har i rapporten Utvecklingen av Internet (februari 1998) redogjort för Internetmarknaden och dess konsekvenser på telemarknaden.

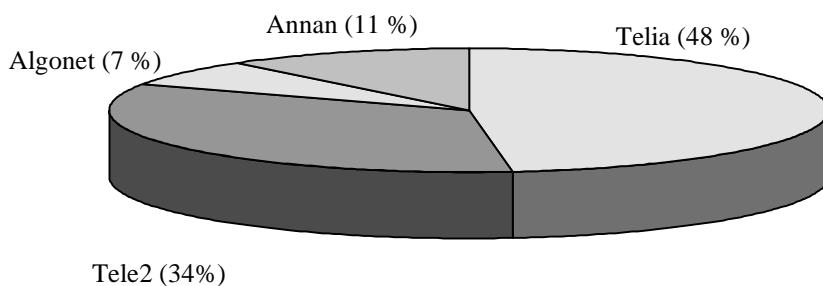
Den digitala tekniken har gjort att telekommunikation och datakommunikation integreras alltmer. Redan i dag kan det vara så att mängden datatrafik som skickas i telenäten är lika stor som mängden telefontrafik som skickas i dessa nät. Det har inte längre någon betydelse om en datamängd som skickas i en fiberkabel är en del av ett telefonsamtal eller någon annan form av data. Internet växer parallellt med den traditionella telekommunikationsbranschen. Mediebranschen börjar samtidigt att integreras med telekommunikationsbranschen genom Internet och webbt teknik samt att s.k. bredbandsteknik och multimediatatorer introduceras på marknaden. Teknikutvecklingen är den huvudsakliga drivkraften bakom förändringen av telekommunikationsmarknaden, andra drivkrafter för förändringen är ökad effektivitet och sänkta kostnader för förmedling av kommunikation.

För närvarande finns ett hundratal leverantörer av Internetanslutning i Sverige, de flesta är dock återförsäljare till någon teleoperatör. De som dominerar är teleoperatörerna Telia, Tele2, Telenordia (Algonet), Global One samt Sonera Sverige AB. Dessa erbjuder Internet till såväl företag som privatpersoner, Telia är den största leverantören till hushåll, följt av Tele2 och Telenordia/Algonet. Av rapporten framgår att rekordtillväxten i form av nettoökning (nya hushåll som skaffar Internet) kommer att inträffa när drygt en miljon hushåll har Internet, vilket bedöms inträffa under perioden 1998–99. Samtidigt framhålls i rapporten att det knappast är troligt att alla hushåll kommer att skaffa sig persondator eller att alla med tillgång till persondator kommer att skaffa sig Internetanslutning. Bedömningen baseras på uppgifter från analysföretaget AB Stelacon om hur användningen av annan elektronisk utrustning har utvecklats i hemmen.

Tele 2 är den största leverantören av Internet till företag, följt av Telia. Större företag använder sig dock av Telia i större utsträckning än små. En av anledningarna till att Tele2 gått om Telia är att nettotillväxten varit större bland mindre företag vilka föredrar Tele2.

Hushållens abonnemang fördelat per operatör

Källa: Post- och telestyrelsen: Utvecklingen av Internet - konsekvenser för marknaden för telefoni

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) har i sin rapport Elektroniskindustri och IT-relaterade tjänsteföretag 1998 (NUTEK R 1998:25) belyst utvecklingen av dessa branscher. Antalet IT-relaterade tjänsteföretag har blivit fler under 1990-talet. År 1993 uppgick antalet IT-relaterade tjänsteföretag till 8 100 vilka sammanlagt sysselsatte 77 300 personer och år 1996 hade antalet IT-anknutna tjänsteföretag stigit till närmare 9 900 med 117 000 sysselsatta personer. Under perioden 1989–1996 är det främst datakonsult- och dataserviceföretag som har ökat, medan antalet sysselsatta i telekommunikationsområdet minskat med ungefär en fjärdedel. Statistiska centralbyrån undersöker datakonsultbranschen regelbundet sedan år 1990. Expansionen har varit mycket kraftig under åren 1990–1996, omsättningen har ökat från drygt 25 miljarder år 1990 till 50 miljarder år 1996.

En ny men snabbt växande bransch är de nya multimedie- och Internet-företagen där informationsteknik och medier smälter samman. I rapporten Nya medier (Åke Sandberg, Arbetslivsinstitutet 1998) identifierades ca 600 aktiva företag i Sverige under år 1997. Företagen är mycket små med 6 till 7 anställda, den genomsnittliga omsättningen år 1996 uppgick till tre miljoner kr. Enligt branschbedömningar kommer omsättningen dock att öka mycket snabbt och förväntas fördubblas på ett år. Företagen

samarbetar ofta lokalt och nästan hälften av dem återfinns i Stockholm med närförorter, därefter kommer universitetsorterna. Den höga geografiska koncentrationen av företagen till storstäderna förklaras i undersökningen bl.a. av att tillgången till kompetens, arbetskraft, infrastruktur samt kunderna koncentreras i storstäderna. I takt med att marknaden växer är det dock möjligt att underleverantörer till företagen kommer att etablera sig på andra orter.

Merparten av företagens produktion utgör Internetproduktioner och intranätproduktioner (kommunikationsnät inom företag) medan cd-romproduktioner svarar för en betydligt mindre del. Produktionerna domineras nästan helt av reklam och företagspresentationer, medan spel och underhållning utgör endast en liten del. Utbildningsnivån för de anställda i företagen är hög, över hälften har högskoleutbildning varav datateknisk eller systemvetenskaplig utbildningsbakgrund dominerar. En femtedel av företagen avser att rekrytera personal inom dataområdet, men även reklam-, design- och ekonomiutbildade uppges vara av intresse. Av undersökningen framgår att stora hinder för företagens utveckling är brist på kvalificerad personal och riskkapital samt att kundernas kunskaper om området brister.

Rapporten belyser också arbetsmarknaden för anställda i dessa företag. I många av dessa företag saknas kollektivavtal, och facklig anslutning saknas helt i över hälften av bolagen. Majoriteten av de anställda har dock tillsvidareanställning. I en ung entreprenörsindustri som denna är framtidsoptimismen stor vilket kanske kan förklara den låga fackanslutningen och bristen på kollektivavtal.

3.2 Teknikutvecklingen

Det traditionella kopplade telefonnätet är, genom möjligheten att använda sig av modem, centralt för enskildas möjligheter att nå ut på Internet. Modemanslutning har emellertid sina begränsningar, vilka sammanhänger med den låga kapacitet som kablarna mellan lokalstation och abonnentanslutning har. Dessa består i huvudsak av koppartråd. Kraven på att kommunicera med högre hastigheter ökar emellertid successivt. I synnerhet för företag är den kapacitet som erbjuds genom modem via det vanliga telefonnätet många gånger otillräcklig.

För att tillgodose kraven på högre kommunikationshastighet har olika nya tekniker utvecklats, som i större eller mindre utsträckning utgör en vidareutveckling av det vanliga telefonnätet. De två viktigaste är i detta sammanhang ISDN (Integrated Services Digital Network) och xDSL (Digital Subscriber Line). Till detta kommer utvecklingen av helt nya infrastrukturer av olika slag, t.ex. UMTS (Universal Mobile Telecommunications System) och digital-TV.

ISDN och xDSL

ISDN är en vidareutveckling av telefonnätet till ett digitalt flertjänstnät. Tekniken ger abonnenter möjlighet att använda en och samma anslutning

till samtidig överföring av avancerade teletjänster såsom data, text, bild och grafik. Den stora fördelen med ISDN-tekniken, utöver att den klarar av att överföra större informationsmängder än vad som är möjligt via ett vanligt telefonabonnemang, är att en ISDN-anlutning har mer än en s.k. logisk kanal. Detta innebär bl.a. att Internetuppkoppling kan ske parallellt med att telefonen fungerar, alltså utan att telefonlinjen blockeras.

Det finns i dag ca 220 000 ISDN-abonnemang i Sverige, varav den största delen har tecknats av företag. ISDN-anlutning kan erbjudas i hela landet, men taxorna är i viss utsträckning beroende av var abonnenten bor.

xDSL är en teknik som söker övervinna den flaskhals som koppartråden till den enskilde abonnenten utgör. X:et står för olika varianter av tekniken, där ADSL och HDSL (A=asymmetrisk, H=höghastighet) är vanligast. Tekniken är ännu inte kommersialiserad, men testverksamhet förekommer. Tekniken går ut på att genom tilläggsutrustning i telenätet – på station och hos abonnent – öka överföringskapaciteten i själva koppartråden, något som är relaterat till längden på kopparledningen. Kapaciteten är dock i de flesta fall mångdubbelt större än den som är möjlig vid enbart ISDN-anlutning.

Alternativa infrastrukturer: TV-nät, UMTS m.m.

Vid sidan av telefonnätet, ISDN och telenät med xDSL-utrustning finns andra typer av nät som kan fungera som plattformar för bl.a. elektronisk handel. Dessa är kabel-TV-nät, nät för marksänd TV, satellitkommunikationsnät, elnät samt olika former av radiolösningar. Det som hittills utgjort begränsningar i dessa nät är möjligheten till interaktivitet, näten har ursprungligen konstruerats för överföring i en riktning. Satsningar görs för närvarande i de TV-baserade näten för att möjliggöra sändningar i digital form. Den ökade sändningskapacitet som detta medför, i kombination med möjligheter att använda parallella nät, öppnar dörren för interaktivitet. Detta i sin tur är av stor betydelse för möjligheterna att använda näten för elektronisk handel.

En teknikutveckling pågår också på radiokommunikationsidan, som på sikt kan bli mycket betydelsefull för utvecklingen av elektronisk handel. Redan i dag har mobil datakommunikation fått bred användning, genom möjligheten att koppla upp sig med modem via GSM-näten. Denna har dock klara begränsningar eftersom överföringskapaciteten är en bråkdel av den som är möjlig via det fasta telefonnätet. På olika håll i världen pågår emellertid ansträngningar för att etablera mobila system som klarar betydligt större överföringskapaciteter än vad som är möjliga i dag. De olika satsningarna går under den gemensamma benämningen UMTS.

Ett arbete pågår inom EU att fastställa gemensamma ramar för uppbyggnaden av UMTS i Europa. I maj 1998 enades EU:s ministerråd om slutsatser för frågor som rör tidsplaner, tillståndsgivning, frekvenser m.m. UMTS kommer att kunna tas i drift ett par år in på 2000-talet.

Den beskrivna utvecklingen av nya nät och nya tillämpningar leder till att tidigare åtskilda tillämpningar som t.ex. telefoni och TV-sändningar, som lyder under olika regleringar, tenderar att flyta samman. I syfte att

kartlägga effekterna på regleringen har regeringen tillsatt utredningen om samordning av lagstiftningen inom TV, radio och televerksamhet (dir. 1997:95) den s.k. *konvergensutredningen*. Utredningen skall redovisa sitt uppdrag den 31 oktober 1998.

Regional tillgång till ny teknik

Utvecklingen av ny teknik och nya tillämpningar är i dag helt marknadsledd. Detta innebär att investeringar tenderar att koncentreras till områden där stora trafikvolymerna finns i förhållande till de fysiska investeringar som behöver göras. Detta medför ofrånkomligen att investeringarna inriktas på företagssektorn i första hand, vilket i sin tur medför satsningar inom tätbefolkade områden.

Tillgången till telefonitjänst – och därmed möjligheten till uppringd modemaccess i telenätet – på likvärdiga villkor i hela landet är i dag säkerställd genom telelagens regler. Telefonitjänsten är därmed att betrakta som en s.k. samhällsomfattande tjänst (jfr engelskans ”universal service”). Telefonthätheten i Sverige är världens högsta – omkring 99 procent av Sveriges befolkning har tillgång till telefon.

En fråga som diskuteras är om de samhällsomfattande tjänsterna skall utvidgas till att omfatta även kommunikation med högre kapacitet än telefonitjänsten. I detta sammanhang har ISDN-anslutning diskuterats och krav har rests på att en enhetstaxa införs.

Frågor kring vilka tjänster som skall anses som samhällsomfattande diskuterades i samband med regeringens proposition 1996/97:61 Översyn av telelagen. I propositionen anfördes att en utvidgning av de samhällsomfattande tjänsterna av flera skäl inte borde ske för tillfället. En utvidgning skulle innebära att användare och hushåll betalar för tjänster som de inte efterfrågar, samtidigt som det innebär en subvention till användare som kan betala marknadspriser. Propositionen anger vidare att en utökning av samhällsomfattande tjänster som knyts till en särskild teknik, t.ex. ISDN, innan man kunnat konstatera vare sig dess tekniska livslängd eller den efterfrågan som finns på tekniken, kan innebära risker för stora felinvesteringar.

Utvecklingen sedan riksdagen antog propositionen har inte givit anledning till en ändrad bedömning avseende definitionen av samhällsomfattande tjänster. Frågan om regional tillgång till avancerade telekommunikationer är emellertid en angelägen fråga. Regeringen har därför tillkallat en särskild utredare med uppdrag att utreda tillgången till infrastruktur ur ett regionalpolitiskt och socialt perspektiv (dir. 1998:61). Utredningen skall lämna sin rapport till regeringen senast den 1 mars 1999.

3.3 Hushållens användning av informationsteknik

Enligt resultat från mediebarometern 1997 (NORDICOM vid Göteborgs universitet utkom den 1 mars 1998) har 42 procent av befolkningen i ålderna 9–79 år tillgång till persondator och Internet i hemmet, motsvarande siffra för år 1996 var 31 procent. Det finns dock skillnader mellan olika

grupper i samhället. I gruppen män i åldrarna 18–79 år har 40 procent dator och Internet, medan motsvarande siffra för kvinnorna i samma åldersgrupp är 39 procent. Flest datorer med Internetanslutning återfinns i åldersgruppen 9–17 år där hela 62 procent av pojkarna har tillgång till dator och 56 procent av flickorna. Utbildningsnivå tycks spela en viss roll för tillgången till dator, av de som genomgått högskoleutbildning har över hälften tillgång till dator medan endast en tredjedel av dem med grundskoleutbildning har datortillgång.

Hushållen ansluter sig i dag till Internet via uppringd modemaccess eller via ISDN-anslutning/abonnemang. Ett av tio hushåll använder modem med en hastighet under 28 800 bit/sekund. Cirka 40 procent använder snabbare modem med hastigheter över 33 600 bits per sekund. Det finns olika sätt att ta betalt för Internettjänsten, antingen genom en fast summa och obegränsad uppkopplingstid eller genom att betala när-samtalstaxa samt en trafikavgift per minut uppringd tid. Vanligt är att trafikavgiften är lägre på kvällar och helger. Cirka 100 000 hushåll surfar minst fem timmar per vecka. Största delen av hushållen använder dock Internet mindre än en timme per vecka.

3.4 Företagens användning av informationsteknik

Enligt Post- och telestyrelsens rapport Utvecklingen av Internet – konsekvenser för marknaden för telefoni, har ca 65 000 företag Internetanslutning vilket innebär att drygt 700 000 anställda har möjlighet att använda sig av Internet på arbetet. Få företag har infört någon form av spärr mot fri Internetanvändning. Trots den låga kommunikationshastigheten kopplar de flesta företag upp sig på nätet via uppringd modem-access. Fast förbindelse och ISDN-anslutning har dock ökat bland större företag.

Enligt NUTEK:s rapport IT-användning i fem branscher – redovisning av en enkätstudie 1997 (NUTEK R 1998:17), har nio av tio datakonsultföretag en hemsida på Internet. Inom de andra undersökta branscherna – livsmedelsindustrin, maskinindustrin, elektronikindustrin och transporttjänster varierar andelen som har hemsida mellan 30–55 procent. Flertalet använder hemsidan för att informera om sina produkter och tjänster, det är ännu inte särskilt vanligt att den används för försäljning över Internet.

Föga förvånande leder datakonsultbranschen IT-utvecklingen, flera har redan kommit i gång med elektronisk handel. Dessa företag uppger också att informationstekniken bidrar till att underlätta samarbete över längre avstånd. Elektronikindustrin kommer inte långt efter datakonsulterna i fråga om utveckling, ca 40 procent av företagen planerar att starta elektronisk handel. Livsmedels- och maskinindustrierna har inte kommit lika långt i utvecklingen, inte särskilt många använder sig för närvarande av elektronisk handel. Majoriteten av företagen anser att kundens efterfrågan av att få handla elektroniskt är det som styr utvecklingen. Sammanfattningsvis visar undersökningen att där informationsteknik används mycket och där man ser möjligheter i elektronisk handel där finns det

också arbetstillfällena, samtidigt är det ont om arbetskraft med hög IT-kompetens. Skr. 1998/99:2

3.5 Demokrati och samhällsservice

Ur demokratisk synvinkel innebär informationstekniken bättre möjligheter för medborgare att ta del av lagar, bestämmelser och beslut, men också att lämna information. Statsförvaltningen kan göras alltmer tillgänglig med hjälp av Internet, telefon och fax. Medborgare kan lättare komma i kontakt med många myndigheter och andra offentliga institutioner även utanför kontorstid. Internet har på kort tid blivit ett medium med stor genomslagskraft som förenklar och snabbar upp kontakterna med den offentliga sektorn. Det utvecklas tjänster för att skicka in blanketter och uppgifter via Internet till myndigheterna. Det pågår ett arbete på lagstiftningsområdet och på det tekniska området som är ett led i denna utveckling. Internet förenklar även kontakterna mellan myndigheter, och information kan i högre grad utnyttjas samtidigt av flera myndigheter, vilket innebär minskade kostnader bl.a. för registerhållning. Statskontoret har nyligen till regeringen lämnat en samlad bild om staten och informationstekniken i rapporten Staten i omvandling.

Den tekniska revolutionen innebär att det skapas barriärer för vissa medborgare att ta till sig de nya möjligheterna med informationstekniken. Staten kan därför skapa förutsättningar för en god informationsförsörjning inom den offentliga förvaltningen. Det innebär t.ex. att öka tillgängligheten till Internetterminaler ute i samhället, att öka kunskapen om tekniken och att i stor utsträckning tillhandahålla informationen avgiftsfritt. I kapitel 4.3 Samhällets informationsförsörjning redogörs vidare för regeringens åtgärder och IT-utvecklingen i övrigt inom offentlig sektor.

Toppledarforum är ett initiativ av Finansdepartementet och verkar i samverkan med Kommunförbundet och Landstingsförbundet. Tidigt i detta arbete aktualiserades frågan om att skapa en enhetlig struktur för offentlig information på Internet. Toppledarforums rapport Det Offentliga Sverige på Internet från september 1996, innehåller rekommendationer för webbplatser inom offentlig sektor. Rapporten resulterade i ett beslut om att skapa en elektronisk informationstjänst för offentlig information i Sverige. Tjänsten heter "Sverige Direkt", en beskrivning av den finns i avsnitt 4.3.1.

Regeringen har i propositionen (1997/98:136) Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst tagit ställning till att myndigheter, vars verksamhet riktar sig främst till företag och medborgare, bör erbjuda elektroniska tjänster för självbetjäning som komplement till traditionella tjänster. Inom Regeringskansliet pågår ett arbete med att konkretisera förslagen i propositionen. Arbetet innebär bl.a. att analysera vilka ytterligare åtgärder som krävs för att öka IT-användningen i den statliga förvaltningen.

En av de större och mest använda informationsstrukturerna på Internet är Skoldatanätet som startades redan år 1994. Nätets syfte är att integrera informationstekniken i undervisningen genom att erbjuda relevanta tjänster och informationsresurser, mest känd är Länkskafferiet.

Några andra goda exempel är Arbetsmarknadsverkets webbplats Platsbanken – för övrigt en av de tio mest besökta webbplatserna i landet – där arbetsgivarna kan anmäla lediga tjänster, samt Verket för Högskole-service, där man kan kontrollera att ansökan till högskolestudier har blivit registrerad. Andra interaktiva tjänster erbjuds av Skatteförvaltningen, Försäkringskassorna samt Konsumentverket. På dessa webbplatser går det att räkna fram sin skatt, föräldrapenning, bostadsbidrag eller göra upp en hushållsbudget. Ett ytterligare exempel på användning av Internet som kommunikationskanal är Statistiska centralbyråns presentation av aktuell statistik. Tjänsten erbjuder bl. a. fri tillgång till basstatistik och aktuell statistik. De flesta myndigheter har i dag e-postadresser, antalet har ökat och endast i undantagsfall saknar de anställda individuella e-postadresser. Regeringskansliet publicerar all information via regeringens hemsida Information Rosenbad.

3.6 Tjänster i informationssamhället

En rad nya tjänster utvecklas i takt med att informationssamhället växer fram. Dessa bidrar till ökad tillväxt och sysselsättning samt ökad service till hushåll och företag. I de följande avsnitten beskrivs några av dem.

3.6.1 En samlad politik för elektronisk handel

Genom Internets starka framväxt har elektronisk handel och andra former av elektronisk affärskommunikation kommit att bli ett av de viktigaste användningsområdena för informationsteknik. Denna utveckling för med sig betydande möjligheter för såväl näringslivet som den enskilde konsumenten och den offentliga sektorn. Via de elektroniska nätverken får företag – såväl stora som små – omedelbar tillgång till världsmarknaden till förhållandevis låga kostnader. Konsumenter får tillgång till ett i det närmaste oändligt utbud av varor och tjänster samt ökade möjligheter att skaffa sig information om detta utbud. Avstånden får mindre betydelse och konsumenten kan – i synnerhet om det gäller en vara eller tjänst som kan levereras elektroniskt – söka efter det bästa alternativet på världsmarknaden.

Utvecklingen av elektronisk handel berörs av den politik som förs och de regler som gäller inom ett mycket stort antal områden. Staten har ett ansvar för att utveckla en samlad politik för elektronisk handel. I en skrivelse till riksdagen i juli 1998 (skr. 1997/98:190) redovisar regeringen utgångspunkter för denna politik. Utvecklingen går oerhört fort och ett omfattande nationellt och internationellt arbete bedrivs för närvarande med att söka finna lösningar på olika frågeställningar och problem. Regeringen betonar att ställningstaganden i enskilda frågor kommer att utvecklas successivt.

I skrivelsen framhåller regeringen att förutsättningar för en bred användning av elektronisk handel skall skapas i syfte att främja sysselsättning och tillväxt. Utvecklingen skall komma alla grupper och alla

delar av landet till del och eventuella negativa omställningseffekter bör minimeras. Skr. 1998/99:2

Elektronisk handel är global till sin natur. För att inte fragmentera marknaden anser regeringen att det är angeläget att i största möjliga utsträckning nå överenskommelser på global nivå vad avser regler och villkor för elektronisk handel. Regeringen anser vidare att utvecklingen av handeln primärt bör drivas av marknads aktörer. Detta innebär bl.a. att olika tekniska tillämpningar främst utvecklas av den privata sektorn. Regleringar bör tillgripas endast när branschstandarder och avtal inte är tillräckliga åtgärder.

I skrivelsen görs en genomgång av utförda, pågående och planerade initiativ på de områden där regeringen anser att staten har sina huvudsakliga uppgifter: att åstadkomma ett effektivt regelverk, att satsa bl.a. på utbildnings- och informationsinsatser och genom att verka för en tillgänglig och säker teknisk infrastruktur.

3.6.2 Övriga tjänster

Av Post- och telestyrelsens rapport Utvecklingen av Internet framgår att 66 procent av Internetanvändarna har en egen e-postadress men endast 6 procent av Internetanvändarna skickar dagligen e-post. En ny reklamfinansierad tjänst är de olika e-postadresserna som numera finns att tillgå gratis på nätet. Det finns flera e-posthemsidor som finansieras på detta sätt. Fördelen med dessa tjänster är att användaren inte behöver teckna ett abonnemang, samt att tjänsten ligger i *browsersn* (nätläsare, nätbläddrare) vilket medför att användaren kan komma åt sin post från vilken dator som helst utan att behöva ringa upp en egen e-postserver.

Allt fler använder Internet för informationssökning. En ny tjänst som därför utvecklats är "informationssällning", vilket innebär att företag sorterar och levererar information efter kundens önskemål.

Vid internationella jämförelser ligger Sverige förhållandevis väl framme i utvecklingen vad gäller banktjänster över Internet. I dag erbjuder, enligt Bankföreningen, samtliga större banker och de flesta mindre banker Internettjänster. Det handlar främst om att sköta betalningar över nätet, kontrollera saldon på konton samt betalningsservice med betalningsbevakning. För nischbankerna som saknar kontorsrörelse är Internet viktigt för kontakterna med kunderna. Aktiehandel via Internet är också en växande tjänst och att utföra dessa tjänster över nätet är betydligt billigare än på traditionellt sätt.

Det som driver utvecklingen är bl.a. att tjänsterna kan erbjudas på ett överskådligt och lättillgängligt sätt vilket också på sikt kan leda till effektivisering av bankkontorsverksamheten. De flesta kunder är mycket nöjda med banktjänsterna, men ett problem som Post- och telestyrelsen framhåller är överföringshastigheten i telenäten. Den är för närvarande god men inte tillräckligt stabil. Vissa tider på dygnet kan överbelastning i näten leda till långa väntetider. En begränsning för utvecklingen av tjänsterna är enligt Bankföreningen tillgången till datorer med uppkopplingsmöjligheter. Föreningen framhåller vidare att säkerheten i näten,

liksom rättsläget inom IT-området, utgör begränsningar för de tjänster som är möjliga att tillhandahålla över nätet.

Ett exempel, bland många andra, på ökad globalisering är att radiostationer i dag, via Internet, kan nå lyssnare över hela världen. Än så länge nyttjas tekniken mest av lokalradiostationer och studentradiostationer. En intressant frågeställning är vad som närmare gäller upphovsrättsligt vid tillgängliggörande av t.ex. skyddad musik över Internet. Inom EU pågår arbetet med ett direktiv om harmonisering av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället. När detta arbete är slutfört kommer klarare regler för hur upphovsrätt och närstående rättigheter skall regleras i informationssamhället att kunna införas.

Konvergensen har bl. a. lett till att det i dag också är möjligt – om än i begränsad omfattning och med varierande kvalitet – att ringa över Internet. Ett tjugotal företag har sedan år 1995 etablerat sig och erbjuder programvara som möjliggör röstkommunikation över Internet. Programvaran har också börjat att användas vid videokonferenser.

3.7 Informationsteknik och sysselsättning

Informationstekniken påverkar på ett genomgripande sätt vardagsliv och arbetsliv. Utvecklingen innebär stora möjligheter för såväl näringslivet som den enskilde individen. Företag kan rationalisera och effektivisera produktionsprocesser. De får – via de elektroniska nätverken – omedelbar tillgång till världsmarknaden till förhållandevis låga kostnader. Det är förhållandevis lätt att starta företag för att erbjuda tjänster över nätet. Utvecklingen ger också ökade möjligheter för individen att bestämma till vilken plats han eller hon fysiskt vill förlägga sitt arbete. Utvecklingen ställer emellertid också krav.

Arbetsmarknaden och arbetslivets villkor förändras såväl inom Sverige som i omvärlden. I en hårdnande internationell konkurrens måste företagen snabbt kunna förändra omfattning och inriktning på sin verksamhet. Den nya tekniken förkortar tiden det tar att utveckla en produkt och leder också till förändrade produktionsprocesser och produktionsförhållanden. Allt detta ställer högre krav på såväl företagsledning som den enskilde individens förmåga.

Denna snabba tekniska utveckling ställer stora krav på utbildningssystemet och på företagen. Alla elever i skolan måste få goda kunskaper och förberedas för ett föränderligt arbetsliv och för vidare utbildning. Den del av arbetskraften som i dag har för låg utbildning måste få möjlighet till kompletteringar och vidareutbildning för att bättre svara mot de krav som arbetsmarknaden ställer. Andelen med högskoleutbildning måste öka. Företagen har också ett stort ansvar för att ständigt vidareutbilda sin personal.

Regeringen genomför därför omfattande satsningar på kunskap och kompetens. Via Kunskapslyftet, som är en femårig satsning på vuxenutbildning, ökar omfattningen av främst gymnasial vuxenutbildning och en bättre anpassning av vuxenutbildningen till de krav som individen, arbetslivet och samhället kommer att ställa på 2000-talet. Totalt satsar

regeringen 3,3 miljarder per år på Kunskapslyftet. Av de studerande inom Kunskapslyftet är 67 procent kvinnor och 33 procent män. Statskontoret har på uppdrag av regeringen kartlagt behovet av IT-kompetens inom offentlig sektor (rapport 1998:21). Bakgrunden var de planer regeringen aviserade i vårpropositionen (prop.1998:150) att överväga en satsning på IT-utbildning inom offentlig sektor. I uppdraget ingick bl.a. att belysa efterfrågan på IT-kompetens inom offentlig sektor, vidtagna eller pågående åtgärder för att tillgodose efterfrågan samt behovet av ytterligare insatser.

Det finns en oro att informationssamhället kommer att innebära att ett stort antal arbetstillfällen försvinner. Vissa branscher kanske kommer att krympa medan andra i stället kommer att expandera. Vid införandet av nya tekniska lösningar måste en strukturanpassning ske. Denna process kan innebära att arbetstillfällen går förlorade som inte omedelbart ersätts i andra sektorer. Detta kan bl.a. bero på att den friställda arbetskraftens kompetens inte motsvarar de krav som ställs i de expanderande branscherna. Men tekniken innebär också att nya jobb tillkommer. Som tidigare beskrivits så expanderar bl.a. IT-branschen kraftigt. Den nya tekniken innebär också att helt nya affärsmöjligheter skapas. Hindren för marknadstillträde minskar. Det räcker i princip med mycket små investeringar för att etablera ett företag, och via de elektroniska näten sedan nå potentiella kunder i hela världen.

IT-utvecklingen innebär också att möjligheterna att förlägga arbetet till andra platser än en fast arbetsplats och vid andra tillfällen än under en fast arbetstid ökar. Regeringen tillkallade i juni 1997 en särskild utredare för att se över den lagstiftning som berör distansarbete (dir. 1997:83). Utredaren har haft till uppgift att klarlägga de hinder lagstiftningen kan innebära för att införa och genomföra distansarbete samt behovet av skydd för den enskilde samt föreslå de lagstiftningsåtgärder som behövs. Den centrala arbetsrättsliga lagstiftningen, arbetsmiljölagen, arbetstidslagen, jämställdhetslagen, lagstiftningen om ansvar och ersättning för skada på person eller egendom samt socialförsäkringslagstiftningen har ingått i översynen, liksom annan lagstiftning som kan ha betydelse för distansarbete. Utredaren har den 9 september avlämnat betänkandet Distansarbete, SOU 1998:115.

Var finns då jobben på den framtida arbetsmarknaden? I Arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) rapport "Var finns jobben 1998 och 1999?" framgår att expansionen inom IT-branschen är starkare än någonsin. Efterfrågan avser personal till såväl utveckling som drift och underhåll. Dels sker ökningarna inom multimedia och Internetföretag, dels skapas nya arbetstillfällen för att genomföra förändringar som krävs inför sekelskiftet och i samband med införandet av euron. Antalet sysselsatta inom IT-branschen beräknas enligt AMS öka med ca 26 000 personer under åren 1998 och 1999. Totalt räknar AMS med en ökning av antalet arbetstillfällen med 120 000 fram till december 1999. IT-branschen står alltså för mer än en femtedel av de nya arbetstillfällena.

I AMS rapport "Framtidens jobb – välja yrke in i 2000-talet" som behandlar arbetsmarknaden fram till år 2010 pekar AMS på den starka efterfrågan på högskoleutbildade inom naturvetenskap och teknik. Sys-

selsättningen inom uppdragsverksamheten förväntas öka med 10 000 – 15 000 personer per år och bristen på arbetskraft är ett stort problem. Informationsteknik är en dominerande och mycket expansiv del av denna verksamhet. Skr. 1998/99:2

Arbetsmarknadsutbildningen

Under budgetåret 1997 påbörjade ca 129 000 personer en arbetsmarknadsutbildning, varav ca 48 procent var kvinnor. Inriktningen och nivån styrs efter deltagarnas kompetens och behov. Som ett led i att de arbetsmarknadspolitiska medlen använts på ett mer effektivt sätt, har Arbetsmarknadsverket ålagts att bedriva mer yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning och därigenom förhindrat att bristsituationer på arbetsmarknaden uppstår.

Datortek

Som ett komplement till gängse arbetsmarknadspolitiska åtgärder infördes fr.o.m. den 1 juli 1995 datortek/aktivitetscenter med kommunerna som huvudmän. Syftet med datortek är att arbetslösa skall få möjlighet att lära sig arbeta med modern informationshantering och datorer. Datortek är ett komplement till traditionell arbetsmarknadsutbildning och skall möta den ökande efterfrågan på modern IT-kunskap i samhället. Datortek skall också väcka intresse för och motivera till fortsatta studier inom bl.a. IT-området.

Nationellt program för IT-utbildning

I december 1997 träffade staten avtal med Föreningen SWIT Yrkesutbildning om genomförandet av ett nationellt program för IT-utbildning. Syftet med programmet är att avhjälpa bristen på kompetent yrkesutbildad personal inom IT-området. Detta gäller bl.a. programmerare, applikationsutvecklare, och nätverkstekniker.

Det nationella programmet för IT-utbildning beräknas omfatta 10 000 personer under perioden 1 december 1997 till den 31 december 1999. Målgruppen är främst arbetslösa, men även anställda som har behov av att förnya eller byta arbetsuppgifter kan komma i fråga.

4 Redovisning av åtgärder inom ramen för handlingsprogrammet för informationsteknik

Regeringen har med stöd av handlingsprogrammet utvecklat och tagit initiativ på en rad områden. Arbetet har bedrivits i olika fora och med skilda inriktningar. IT-kommissionen och Toppledarforum har t.ex. haft breda mandat och resultaten från dessa grupperns arbeten har varit både informativa, policyskapande och konkreta. I andra grupper har man

arbetat med att utveckla och skapa förutsättningar för konkreta IT-tjänster inom specifika områden. Omfattande insatser har genomförts inom rättsväsendet, utbildningsområdet och andra delar av förvaltningen.

Regeringen har under perioden överlämnat flera förslag och skrivelser till riksdagen som har anknytning till handlingsprogrammet för informationsteknik. Här kan, förutom tidigare nämnda skrivelse om en samlad politik för elektronisk handel, bl.a. nämnas Lärandets verktyg – nationellt program för IT i skolan (skr. 1997/98:176), samt propositionen Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst (prop. 1997/98:136). I den senare ges ramen för det fortsatta arbetet inom hela den statliga förvaltningen.

4.1 Rättsordningen

Regeringen hade redan innan arbetet med IT-propositionen inleddes tagit en rad initiativ i syfte att se över och anpassa lagstiftningen till utvecklingen på IT-området. I IT-propositionen anförde regeringen att rättsordningen i ett utvecklat informationssamhälle måste vara så robust att den kan hantera tekniska förändringar samtidigt som den fångar våra grundläggande samhällsvärderingar. Målet är att genomföra författningsändringar inom prioriterade rättsområden inom tre år. Målet är också att finna effektiva former för en kontinuerlig rättslig uppföljning av den snabba utvecklingen på IT-området. Regeringen har tagit flera initiativ på dessa områden. De angivna målsättningarna står fast.

När det gäller frågor om kryptering, säkra elektroniska betalningar, konsumentskydd, upphovsrätt, varumärken, bokföring m.m. hänvisas här till den ovan nämnda regeringsskrivelsen om elektronisk handel. En ytterligare målsättning inom rättsområdet enligt IT-propositionen är att söka finna effektiva former för en kontinuerlig rättslig uppföljning av den snabba tekniska utvecklingen på IT-området. Ett IT-rättsligt observatorium har därför inrättats av IT-kommissionen (se avsnitt 4.1.10).

4.1.1 De nya medierna och grundlagarna

Regeringen överlämnade i december 1997 propositionen Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m. (prop. 1997/98:43) till riksdagen. I propositionen föreslår regeringen bl.a. att yttrandefrihetsgrundlagen ändras genom att benämningen ”tekniska upptagningar” förs in i grundlagen som ett samlingsbegrepp för upptagningar som innehåller text, bild eller ljud och som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniska hjälpmedel. Denna ändring innebär en utvidgning av yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområde så att det även omfattar t.ex. cd-rom-skivor och datordisketter med enbart text eller stillbilder, med endast rörliga bilder eller med blandat innehåll. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1999. Regeringens förslag bygger på Mediekommitténs förslag i betänkandet Grundlagsskydd för nya medier (SOU 1997:49). Regeringen föreslår till skillnad från utredningen ingen ändring av

yttrandefrihetsgrundlagens tillämplighet på ny kommunikation med hjälp av elektromagnetiska vågor. Skr. 1998/99:2

4.1.2 Utredning om samordnad lagstiftning för radio, TV och televerksamhet

Som tidigare nämnts har regeringen i juli 1997 beslutat att en särskild utredare skall tillsättas för att bl.a. utreda behovet av, förutsättningarna för samt konsekvenserna av en samordning av lagstiftningen för ljudradio, television, övrig radiokommunikation och televerksamhet den – s.k. konvergensutredningen (dir. 1997:95). Utgångspunkten skall vara att lagstiftningen bör underlätta utvecklingen av elektroniska informationstjänster och ta tillvara medborgarnas, näringslivets och samhällets olika behov med avseende på sådana tjänster. Utredaren skall också bedöma om det behövs ytterligare lagstiftning för att säkerställa yttrandefrihet, tillgänglighet och mångfald inom området för elektroniska informationstjänster samt för att motverka skadliga konkurrensbegränsningar. Till grund för utredarens bedömningar skall bl.a. en analys göras av i vilken mån nuvarande lagstiftning för ljudradio, television, övrig radiokommunikation och televerksamhet är tillämplig på elektroniska informationstjänster samt hur lagstiftningen påverkar utformningen, användningen och distributionen av elektroniska informationstjänster. Uppdraget skall redovisas senast den 31 oktober 1998.

I sammanhanget bör nämnas att Europeiska kommissionen i december 1997 lade fram Grönboken om konvergens av telekommunikation, media och informationsteknik och konvergensens följder för lagstiftningen. Grönboken tillkom som ett svar på kravet på debatt och har varit ute på remiss i medlemsländerna under december 1997 till maj 1998. Den svenska regeringen anger i sitt yttrande att den vill invänta konvergensutredningens slutsatser innan slutlig ställning tas i någon av de aktuella frågorna. Kommissionen avser att i slutet av år 1998 presentera en rapport med förslag till uppföljning av grönboken.

4.1.3 Personuppgiftslagen

Utvecklingen inom informationstekniken går allt fortare. Tekniken blir hela tiden kraftfullare, enklare att hantera och billigare. Det gör att den blir tillgänglig för allt fler. Samtidigt blir det allt lättare att ta del av och sprida datorlagrad information. Sätten att lagra och söka informationen blir alltmer flexibla.

Den nya teknikens möjligheter har gjort att även hanteringen av personnanknuten information ökat, t.ex. vid användningen av datorer. Medvetenheten har också ökat om att uppgifter finns tillgängliga på alltfler ställen. De metoder som används för att samla in och bearbeta personnanknuten information förfinas ständigt. De som använder Internet eller moderna kort för t.ex. betalning kan lätt – utan att vara medvetna om det – lämna s.k. elektroniska spår.

Utvecklingen har medfört att tekniken kan användas på ett sådant sätt att den medför oacceptabla ingrepp i den personliga integriteten. Den enskilde har rätt att av samhället få skydd mot sådana integritetskränkningar. Samtidigt måste individens skyddsbehov vägas mot andra grundläggande demokratiska rättigheter och värden, t.ex. informationsfriheten och yttrandefriheten. Legitima behov av att använda personanknuten information finns även för t.ex. samhällsplaneringen.

Det är således många avvägningar som måste göras vid utformningen av en lagstiftning till skydd för den personliga integriteten när det gäller personuppgifter. Härtill kommer att lagstiftningen inte i onödan bör hindra användningen av ny teknik.

Datalagen (1973:289) har under en längre tid betraktats som föråldrad. Den har inte i alla delar motsvarat de krav som kan ställas på en ändamålsenlig lagstiftning till skydd för den personliga integriteten. Lagen har därför behövt ersättas av en ny, modern lag.

I betänkandet *Integritet – Offentlighet – Informationsteknik* (SOU 1997:39) lämnade Datalagskommittén förslag till ny lagstiftning på området. På grundval härav har riksdagen under våren 1998 antagit en personuppgiftslag (1998:204), som den 24 oktober 1998 ersätter datalagen (prop. 1997/98:44, bet. 1997/98:KU18, rskr. 1997/98:180). Med den nya lagen genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter.

Syftet med personuppgiftslagen är att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter. Till skillnad från datalagen omfattar den nya lagen inte bara automatiserad behandling av personuppgifter utan även manuella register i vissa fall. Personuppgiftslagen gäller inte vid behandling av personuppgifter som ett led i en verksamhet av rent privat natur. Bestämmelserna i lagen tillämpas inte i den utsträckning det skulle strida mot grundlagsbestämmelserna om tryck- och yttrandefrihet eller inskränka offentlighetsprincipen. I princip tillämpas lagen inte heller på journalistisk, konstnärlig eller litterär verksamhet.

Det gamla systemet med licens och tillstånd avskaffas. Ansvaret för att behandling av personuppgifter sker på ett lagligt sätt läggs i första hand på den som behandlar sådana uppgifter. Den som behandlar personuppgifter skall bl.a. se till att dessa samlas in bara för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och att uppgifterna inte behandlas för något ändamål som är oförenligt med det för vilket de samlades in. Personuppgifter får i princip behandlas bara om den registrerade lämnar sitt samtycke till det. Från denna regel finns det dock undantag, exempelvis vid myndighetsutövning, när en arbetsuppgift av allmänt intresse skall utföras för att den personuppgiftsansvarige skall kunna fullgöra en rättslig skyldighet eller för att ett avtal med den registrerade skall kunna fullgöras. För behandling av känsliga personuppgifter – t.ex. om politiska åsikter eller hälsa – gäller särskilt stränga regler. Detsamma gäller överföring av personuppgifter till andra länder.

Den registrerade har rätt till information om behandling av personuppgifter som rör honom eller henne. Skr. 1998/99:2

4.1.4 Offentlighetsprincipen i IT-samhället

Till främjande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall, enligt 2 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen (TF), varje medborgare ha rätt att ta del av allmänna handlingar. Denna rätt får begränsas endast om det är påkallat med hänsyn till vissa i TF särskilt angivna intressen, t.ex. rikets säkerhet, intresset att förebygga eller beivra brott och skyddet för enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden.

Rätten att ta del av material hos myndigheterna har från början gällt "handlingar". År 1974 infördes nya bestämmelser i TF som slog fast att i princip samma regler som gällde för handlingar av traditionell typ skulle tillämpas på tekniska upptagningar, inklusive ADB-upptagningar.

Den tidigare nämnda Datalagskommittén hade i uppdrag bl.a. att föreslå de ändringar i TF:s bestämmelser om allmänna handlingars offentlighet som är motiverade för att grundlagsregleringen skall vara anpassad till den nya tekniken och terminologin på området. I detta uppdrag ingick att med hänsyn till utvecklingen på IT-området göra en översyn av reglerna i TF om allmänna handlingars offentlighet. Syftet var att kommittén skulle överväga hur offentlighetsprincipen skall kunna tillämpas under nya tekniska förutsättningar och att lagstiftningen skulle göras så oberoende som möjligt av tekniska begrepp och termer. En utgångspunkt var att allmänhetens tillgång till information skall vara oberoende av vilket sätt myndigheterna valt för att registrera informationen. Kommittén skulle särskilt överväga om begreppet handling i TF är ändamålsenligt eller om det bör ersättas.

Datalagskommittén föreslog en rad ändringar i bl.a. TF. Betänkandet remissbehandlades under våren och sommaren 1997. Förslagen som gällde offentlighetsprincipen mottogs i huvudsak positivt av en majoritet av remissinstanserna. Flera instanser, även en del av dem som tyckte förslagen var bra, uttryckte emellertid farhågor för att konsekvenserna av förslagen inte var tillräckligt utredda.

I samband med förslaget till personuppgiftslag valde regeringen att inte gå vidare med de förslag från Datalagskommittén som gällde allmänna handlingars offentlighet. Dessa förslag ansågs nämligen kräva ytterligare överväganden. Det främsta skälet var att konsekvenserna av förslagen inte var tillräckligt utredda.

Regeringen har under våren 1998 beslutat att tillkalla en kommitté med uppgift bl.a. att göra en översyn av bestämmelserna om allmänna handlingars offentlighet i syfte att vidga möjligheterna för offentlighetsprincipens tillämpning i IT-samhället (dir. 1998:32). I kommittédirektiven sägs att lagstiftningen måste vara utformad så att den är tillämplig oavsett vilken teknik som används. Allmänhetens tillgång till information skall vara oberoende av på vilket sätt myndigheterna valt att dokumentera den. Syftet med reglerna skall vara att förstärka offentlighetsprincipen genom att säkerställa att den kan tillämpas under nya förutsättningar. Offentligheten skall vara så vid som möjligt, med de begränsningar som följer av

hänsynen till intresset att skydda personuppgifter och uppgifter som är sekretessbelagda. Reglerna skall vara tydliga och lätta att tillämpa. Kommitténs förslag måste också stå i överensstämmelse med Sveriges internationella åtaganden på IT- och personuppgiftsområdet.

Utredningsarbetet skall vara avslutat senast den 1 september 2000 när det gäller uppdraget som avser offentlighetsprincipen och IT, och i övrigt senast den 1 maj 2001.

4.1.5 Straff- och processrättsliga frågor

Datastraffrättsutredningens betänkande Information och den nya informationstekniken (SOU 1992:110) bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Inom ramen för detta arbete sker en inventering av de regeländringar som krävs på straff- och processrättens område i syfte att för riksdagen kunna presentera erforderliga förslag till lagändringar. En särskild utredare har biträtt Justitiedepartementet med att ta fram visst underlag i detta hänseende. Avsikten är att under hösten 1998 ytterligare bredda och fördjupa beredningsunderlaget.

4.1.6 Elektroniska anslagstavlor

Den i maj 1994 tillkallade IT-utredningen hade i uppdrag att utarbeta bl.a. sådana förslag till rättslig reglering som kunde behövas i samband med inrättande av s.k. elektroniska anslagstavlor. Utredningens förslag i denna del (SOU 1996:40) har lett till lagstiftning.

Lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor trädde i kraft den 1 maj 1998 (prop. 1997/98:15, bet. 1997/98:JuU11, rskr. 1997/98:149). Med elektronisk anslagstavla avses i lagen en tjänst för elektronisk förmedling av meddelanden. I lagen slås fast att den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla skall ha sådan uppsikt över tjänsten som skäligen kan krävas med hänsyn till omfattningen och inriktningen av verksamheten. En tillhandahållare av en elektronisk anslagstavla skall vidare vara skyldig att lämna användare av tjänsten viss information och att ta bort vissa slag av meddelanden. Den som inte lämnar föreskriven information eller underlåter att ta bort vissa meddelanden kan bli straffad. Datorer och annan utrustning som använts vid brott mot lagen kan i vissa fall förverkas.

4.1.7 Åtgärder mot befattning med barnpornografiska bilder

I debatten kring kriminaliseringen av innehav av barnpornografiska bilder har åtgärder som särskilt riktar sig mot användning av datorer och globala nätverk såsom Internet diskuterats. Barnpornografiutredningen föreslog emellertid inga sådana åtgärder i sitt betänkande Barnpornografifrågan, innehavskriminalisering m.m. (SOU 1997:29). Inte heller föreslår regeringen några sådana särskilda åtgärder i den tidigare nämnda Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m. (prop. 1997/98:43) (se avsnitt 4.1.

1.) där bl.a. Barnpornografiutredningens betänkande behandlas. Den kriminalisering av i princip all befattning med barnpornografiska bilder, även innehav, som föreslås i propositionen omfattar även bilder i elektronisk form. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1999.

I september 1997 beslutade regeringen att det hos Rikspolisstyrelsen skall föras ett register över beslagtagna barnpornografiska framställningar med namnet Digitalt referensbibliotek över barnpornografiska framställningar. Ändamålet med registret är att utföra bildanalys i brottsutredningar och att bistå utländska brottsutredande myndigheter med uppgifter om bildanalys. Ett arbete pågår med att internationellt presentera registret och de möjligheter till effektivisering av den brottsbekämpande verksamheten detta medför.

4.1.8 Rättsinformationssystem

Hösten 1996 överlämnade IT-kommissionen en skrivelse till regeringen (dnr Ju96/3882). I skrivelsen lämnades en rad förslag till åtgärder för att få till stånd en aktiv spridning av rättsinformation med hjälp av informationsteknik. Enligt vad IT-kommissionen angav har det allmänna ett ansvar för att grundläggande rättsinformation förmedlas elektroniskt. Med grundläggande rättsinformation avsågs huvudsakligen författningar, förarbetena till dessa samt rättspraxis.

Med anledning bl.a. av kommissionens skrivelse tillsatte regeringen under hösten 1996 en arbetsgrupp inom Regeringskansliet med uppgift att lämna förslag till ett nytt rättsdatasystem (dnr Ju96/4333). I arbetsgruppen har det, förutom företrädare för olika departement, även funnits representation bl.a. från Riksdagens förvaltningskontor. Under arbetets gång har gruppen redovisat två arbetspromemior. I februari 1997 presenterade arbetsgruppen en översiktlig promemoria med vissa överväganden om vad som bör ingå i ett nytt rättsinformationssystem och vilka som skall ha ansvaret för att informationen sprids. I juli samma år presenterades en översiktlig kravbeskrivning. Till kravbeskrivningen fanns en rapport om standarder för märkning, sökning och strukturering av rättsinformation i elektronisk form.

Arbetsgruppens arbete avslutades i februari 1998 då de slutgiltiga övervägandena presenterades i departementspromemorian Ett offentligt rättsinformationssystem (Ds 1998:10).

Grundtanken med det föreslagna systemet är att varje offentligt organ som ger ut viss rättsinformation skall ansvara för att den sprids elektroniskt, att den är korrekt och att den är aktuell. Det betyder att informationen kommer att finnas i ett stort antal databaser runt om i landet. Innehållet i systemet skall dock med teknikens hjälp finnas tillgängligt för användarna på ett enhetligt och samlat sätt.

Enligt förslaget skall allt material i systemet finnas tillgängligt via en gemensam ingångssida på Internet i ett gränssnitt anpassat för detta. När systemet är färdigt skall det vara möjligt att göra fritextsökningar och strukturerade sökningar över hela systemet samtidigt. Det skall vidare finnas bra länkningsmöjligheter. Systemet kommer därför att kräva långtgående samordning mellan de deltagande myndigheterna varför en

myndighet får ett särskilt samordningsansvar. Arbetsgruppen gör bedömningen att Regeringskansliet bör vara denna samordningsmyndighet under uppbyggnadsskedet.

I den föreslagna förordningen finns en uppdelning mellan obligatoriskt innehåll och övrigt innehåll. Innehållet i Svensk författningssamling (SFS) skall utgöra obligatoriskt material. Dessutom skall det vara möjligt att genom en datumangivelse få fram en upphävd lydelse av en författning i SFS. Vidare föreslås att föreskrifter som beslutas av statliga myndigheter och som skall kungöras enligt lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar skall finnas elektroniskt tillgängliga i rättsinformationssystemet. När det gäller förarbeten föreslås att bl.a. Statens offentliga utredningar (SOU), departementsserien (Ds) och propositioner skall vara obligatoriskt innehåll i systemet. I frågor om rättspraxis från domstolar och förvaltningsmyndigheter föreslås att det obligatoriska innehållet skall bestå av vissa referensuppgifter om vägledande avgöranden. Referat av avgöranden från Europadomstolen samt Sveriges internationella överenskommelser skall också utgöra obligatoriskt material. Enligt arbetsgruppen är det obligatoriska innehållet sådant som kan tillhandahållas utan avgifter.

I den föreslagna förordningen finns en generell bestämmelse som gör det möjligt att också annan rättsinformation sprids inom ramen för det nya systemet. Arbetsgruppen gör den bedömningen att bl.a. kommunala föreskrifter, allmänna råd från statliga myndigheter, rättsfallsreferat och rättsinformation med anknytning till EU särskilt bör prioriteras i detta avseende. Genom bestämmelsen kan riksdagen medverka i systemet med den information som den förfogar över och arbetsgruppens bedömning är att så kommer att ske. Huvuddelen av detta innehåll bör enligt arbetsgruppen kunna tillhandahållas utan avgifter.

Promemorian har remitterats till omkring 70 remissinstanser. Remissynpunkterna är över lag mycket positiva. Inom Regeringskansliet kommer beredningen av ärendet att fortsätta med inriktning i första hand på att en ny rättsinformationsförordning skall kunna beslutas någon gång under slutet av året. Det planeras också en särskild skrivelse till riksdagen med information om det nya systemet.

4.1.9 Rättsväsendets informationsförsörjning

Den 1 januari 1997 inrättades ett råd för rättsväsendets informationsförsörjning, RIF-rådet, efter beslut av regeringen. RIF-myndigheterna är Domstolsverket, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvårdsstyrelsen, Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Brottsoffermyndigheten, Generaltullstyrelsen och Riksskatteverket. Till RIF-rådet har knutits en arbetsgrupp, RIF-gruppen. I juni 1997 fastställdes en tidsplan över vilka åtgärder som skall vidtas från hösten 1997 fram till år 1999 för att uppnå en samlad informationsförsörjning.

Genom RIF-verksamheten har ett forum skapats för informationsutbyte och samverkan mellan berörda myndigheter, vilket verkar för samsyn i väsentliga frågor inom såväl verksamhets- som IT-områdena. RIF-

verksamheten har under år 1997 helt inriktats mot de två övergripande målen: Skr. 1998/99:2

- att en uppgift normalt endast skall registreras en gång och kontrolleras direkt vid källan, samt
- att varje berörd myndighet skall kunna få den information som behövs vid vilken tidpunkt som helst och i önskad form.

Arbetet med att kunna följa ett brott, en misstänkt person och ett brotts-offer genom rättskedjan har inletts. Den första etappen som gick ut på att kartlägga flödet är i sin slutfas.

Arbetet med att ta fram ett nytt brottsklassificeringssystem förbereddes av BRÅ under år 1997. Under innevarande år har en brett sammansatt arbetsgrupp fortsatt arbetet.

Regeringen kommer att följa det fortsatta arbetet bland annat genom de rapporter som RIF-rådet skall lämna den 1 mars varje år. En beskrivning av RIF-arbetet på varje myndighet skall också lämnas i respektive myndighets årsredovisning.

4.1.10 Det IT-rättsliga observatoriet

En framtida rättsordning som är anpassad till de krav som utvecklingen av informations- och kommunikationsteknologin ställer är fortfarande en av de mest väsentliga delarna i utvecklingen av informationssamhället. IT-kommissionen har därför tagit initiativ till ett IT-rättsligt observatorium. IT-kommissionens övriga uppgifter beskrivs närmare i avsnitt 4.4.1. Observatoriets uppgift är att urskilja och beskriva områden och frågor, där användningen av informationstekniken innebär juridiska svårigheter, framför allt sådana som i dag är ofullständigt kända och diskuterade och som skär på tvären genom traditionella rättsområden och omges av särskild osäkerhet.

Observatoriet har påbörjat projekt inom några sådana områden. Som exempel kan nämnas

Mobila agenter. I en rapport (Observatoriets rapport 4/98) presenteras ett underlag för en diskussion om rättsliga aspekter på agentteknik.

Transaktionens anonymisering. I Observatoriets rapport 1/97 (6/98 – engelsk version) presenteras tankar kring varför rättsliga problem uppstår vid användningen av IT.

Missbruksmodellen. I en rapport som håller på att färdigställas utvecklas ett sätt att skydda den personliga integriteten i informationssamhället, som också behandlades av Datalagskommittén.

Åtgärder mot "spamning" (massmarknadsföring via e-post). Observatoriet har genomfört två samtal, den 18 december 1997 massmarknadsföring via e-post och den 2 mars 1998 om e-post och yttrandefrihetsfrågor. En rapport med tankar kring vilka åtgärder som är möjliga att vidta håller på att slutföras.

Fria agenter, egenanställd, nya daglönare!? Observatoriet har tillsammans med Distansarbetsutredningen och Småföretagsdelegationen genomfört ett första samtal kring behoven av nya former för anställning och egenföretagande. En rapport håller på att tas fram och ett nytt samtal planeras under hösten 1998.

En aktuell förteckning över samtliga projekt som Observatoriet driver och övrig information bl.a. medlemmarna återfinns på Observatoriets webbsida – <http://www.itkommissionen.se/observ>

4.2 Utbildning i kunskapssamhället

Sveriges framtid är beroende av en kvalificerad arbetskraft med god utbildning hos både kvinnor och män. Den viktigaste investeringen är därför att satsa på ökad utbildning för kunskap och kompetens. Därför har statsmakterna under senare år gjort stora satsningar inom hela utbildningssektorn. Exempel på detta är den kraftiga utbyggnaden av högskolan, satsningen på vuxenutbildning inom ramen för kunskapslyftet och försöksverksamheten med kvalificerad yrkesutbildning med stark koppling till arbetslivet. Denna utveckling kan väntas fortsätta.

4.2.1 Skolväsendet

Riksdagen har med anledning av regeringens förslag i den ekonomiska vårpropositionen 1998 (prop. 1997/98:150) föreslagit att totalt 1, 49 miljarder kronor skall avsättas under tre år för en satsning på informationsteknik i skolan. Regeringen presenterade den 3 juni 1998 i (Skr. 1997/98:176), Lärandets verktyg – nationellt program för IT i skolan ett nationellt program för informationsteknik i skolan. Programmet för informationsteknik i skolan består av olika delar: en satsning på kompetensutveckling och datorer som arbetsverktyg för lärare, en utveckling av IT-stöd till elever med funktionshinder, e-post till samtliga elever och lärare, Internet till skolor, utveckling av det svenska och det Europeiska skoldatanätet m.m. Det nationella programmet för informationsteknik i skolan omfattar förskoleklassen, den obligatoriska skolan samt gymnasieskolan.

För att förbereda inför en start den 1 januari 1999 har en särskild delegation inrättats – Delegationen för IT i skolan. Delegationen skall i sitt arbete utgå från de riktlinjer för IT-satsningen som regeringen redovisat i skrivelsen till riksdagen. Regeringen återkommer i budgetpropositionen för år 1999 vad gäller tilldelningen av medel för satsningen.

4.2.2 Utveckling av universitetsdatanätet SUNET m.m.

Från att ha varit en resurs som huvudsakligen utnyttjats av tekniskt kunniga och högt motiverade användare har SUNET under de senaste åren blivit ett nät som används mycket brett. Inom i synnerhet de humanistiska och samhällsvetenskapliga områdena har datoranvändningen och användningen av datornät ökat betydligt och den fortsätter att öka. Allt

fler universitet och högskolor har börjat ansluta studenter i stor skala och räknar med att på sikt kunna erbjuda samtliga studerande Internetanslutning.

SUNET utnyttjas f.n. av ca 37 000 anställda och 140 000 studenter. Antalen ökar snabbt. Tidigare utvecklingsprognoser har överträffats.

Det avtal SUNET efter uppdrag av regeringen slutit om uppringd Internettjänst för alla studerande till en kostnad för studenten om bara 21 kr per månad kommer sannolikt att leda till att användningen intensifieras. De viktigaste användningsområdena är bland annat

- sökande efter forskningsrapporter och litteraturreferenser
- sökning i databaser,
- kunskapsförmedling,
- kontakt med forskare,
- distansundervisning, undervisning och självinläring om Internet .

Dokumentation som tidigare bara fanns i pappersform läggs i dag ut på nätet, bl.a. information till blivande studenter. Nätet används numera inte bara för forskning och utbildning, utan också för högskolans tredje uppgift, dvs. samverkan med det omgivande samhället.

Applikationerna använder alltmer grafiska gränssnitt och både stillbilder och rörliga bilder på ett alltmer sofistikerat sätt, vilket ställer ökade krav på bandbredd. Även hämtning av texter ökar emellertid, eftersom man nu inte längre nöjer sig med att på nätet hitta en referens till ett visst verk utan också vill ha direkt tillgång till det sökta dokumentet. När detta krav blir allmänt kommer hittills oanade mängder text att transporteras över nätet.

Nätanvändningen håller på att integreras i utbildning och lärande. En annan iakttagelse är att dagens studenter ofta redan har haft kontakt med tekniken när de inleder sina studier vilket underlättar användningen inom ramen för utbildningen. Internettekniken har blivit en alltmer självklar teknik. Sammanfattningsvis kan konstateras att allt fler använder nätet alltmera och för alltmer krävande tillämpningar.

SUNET kommer under år 1998 att uppgradera sina förbindelser mellan universitetsorterna (ryggradsnätet) till 155 Mbit/s och till högskolorna till 34 Mbit/s. Ytterligare uppgraderingar genomförs av både nationella och internationella förbindelser under perioden t. o. m. år 2001.

4.2.3 Informationsteknik på bibliotek

Utbildningsexpansionen har medfört att det ställs stora krav på folkbiblioteken och den kommer även fortsättningsvis att öka allmänhetens efterfrågan på tjänster därifrån. Konsekvenserna av det ökade utbudet av distansutbildningar på olika nivåer och som i många fall innehåller multimedia kräver kraftfull förbindelse. Biblioteken kommer att bli en allt

viktigare länk när det gäller kommuninvånarnas möjligheter att utnyttja samhällets satsningar på utbildning.

Biblioteken har även en central roll i informationsförsörjningen i samhället i allmänhet. I bibliotekslagen § 2 sägs följande ... folkbiblioteket skall verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare. Detta är viktigt när det gäller alla medborgares rätt till kunskap och information, yttrandefrihet, demokrati och jämlikhet.

För att stödja utvecklingen av biblioteksväsendet och medborgarnas möjligheter att oavsett bostadsort kunna ta del av satsningen på landets utbildningsväsende beslutade regering och riksdag under år 1997 att kommunerna skulle erbjudas stöd till en fast förbindelse av hög kapacitet för bl.a. de kommunala huvudbiblioteken till det svenska universitetsdatanätet SUNET. Biblioteken får på detta sätt en mycket kraftfull Internetuppkoppling som på ett helt annat sätt än vad som är vanligt ger allmänheten tillgång till effektiv datakommunikation för studieändamål och allmän informationssökning.

Statsmakternas beslut innebär att staten erbjuder kommunerna en kostnadsfri anslutning av biblioteken och läns museerna på 2 Mbit/s till Internet under två år. Erbjudandet gäller under förutsättning att kommunerna därefter under minst tre år själva svarar för kostnaden för anslutningen eller en annan likvärdig lösning.

Regeringen har gett Kungl. biblioteket i uppdrag att ansvara för utvecklingen och driften av ett nationellt bibliotekssystem baserat på modern informationsteknik och som utgår från bibliotekssystemet LIBRIS och som är avgiftsfritt för användarna. Därigenom förbättras både allmänhetens och de professionella biblioteksanvändarnas tillgång till biblioteksinformation.

4.2.4 Distansutbildning

År 1995 tillkallades en kommitté, Distansutbildningskommittén (DUKOM), med huvuduppgift att föreslå en strategi som långsiktigt skall främja utvecklingen av distansutbildning i hela landet. I anslutning till DUKOM:s arbete har regeringen beviljat sammanlagt omkring 100 miljoner kr till olika försöksverksamheter inom vitt skilda områden med distansutbildning genom användning av informationsteknik. Kommittén överlämnade sitt betänkande den 18 juni 1998. Omfattningen av den fortsatta utbyggnaden av distansutbildningen inom högskolornas utbildningsutbud liksom dess inriktning avser regeringen återkomma till senare i samband med behandlingen av DUKOM:s förslag. Regeringen har föreslagit att en distansutbildningsmyndighet inrättas i Härnösand, vilket riksdagen har bifallit.

I dag finns stor IT-kunskap inom alla delar av utbildningsväsendet, den är dock mycket ojämnt fördelad. Inom t.ex. vissa institutioner på universitet och högskolor finns mycket avancerat kunnande och ett utnyttjande av möjligheter som informationsteknik erbjuder, både för distansutbildning och för utbildning på högskoleorten. Inom andra finns däremot lägre beredskap för att utnyttja informationsteknik för att utveckla utbildningen. Förhållandena inom folkbildningen är liknande. Gemensamt är behovet

av fortsatt utveckling. Utvecklingen av IT-baserad pedagogik, teknik och läromedel är resurskrävande. För att stödja utvecklingen av distansutbildning baserad på modern informationsteknik behövs därför ett särskilt utvecklingscentrum. Utbildningsanordnare skall kunna vända sig till centret för att få stöd och hjälp i samband med sina projekt. Centret skall även kunna ha en egen produktion av generellt användbara IT-läromedel. Det skall kunna bedriva sitt utvecklingsarbete både med centrala resurser och med resurser som samverkar nätverksbaserat.

Distansutbildningsmyndigheten skall också förfoga över resurser för utveckling och genomförande av IT-baserad distansutbildning inom områden som är särskilt angelägna ur regionalpolitisk synvinkel och som inte kan väntas komma till stånd på annat sätt. Detta kan t.ex. gälla utbildning för personer som önskar högskoleutbildning men är bosatta på mindre orter som de inte önskar lämna och där någon högskoleutbildning av annat slag inte kan anordnas.

Regeringen räknar med att myndigheten i det första skedet kommer att disponera utvecklingsresurser om 50 miljoner kronor i anslag för högskolans del och 50 miljoner kronor i bidrag från KK-stiftelsen för folkbildningens del under åren 1999 och 2000.

4.2.5 Utveckling av IT-utbildning i högskolan

Högskolan har en central roll för IT-utvecklingen i samhället. Högskolan har en roll både som utvecklingsorgan och kritiskt granskande instans. Universitet och högskolor skall vid utformandet av utbildningsutbudet särskilt beakta behovet av utbildade inom det informationstekniska området.

I samband med uppbyggnaden av nya högskolor tas också särskild hänsyn till de fördelar informationstekniken för med sig. Ett exempel härpå är Malmö högskola som kommer att integrera modern informationsteknik för ett effektivt datorstöd i lärandet. Inom utbildningen i konst och kommunikation vid Malmö högskola diskuterar, analyserar och utvecklar man IT-samhällets estetik på ett konstruktivt sätt.

Lärarna har en nyckelroll för utveckling av IT-användningen inom skolväsendet. Därför har regeringen genom ett tillägg i examenskraven förordnat att samtliga studenter som fr.o.m. år 1998 avlägger lärarexamen skall ha kunskaper om och egna erfarenheter av hur informationstekniken används i undervisningen.

Regeringen har vidare avsatt särskilda medel – sammanlagt 30 miljoner kronor – till universitet och högskolor för utveckling av IT-användningen. Det gäller områdena lärarutbildning, pedagogisk användning av informationsteknik inom högre utbildning samt forskning om IT-pedagogiken. Vidare har 45 miljoner kronor avsatts under en treårsperiod till en forskarskola i teleinformatik som är ett samarbetsprojekt mellan tre högskolor.

4.2.6 Forskning om informationsteknik och konsekvenser i samhället Skr. 1998/99:2

Forskningsrådsnämnden (FRN) har under åren 1997 och 1998 startat drygt ett tiotal projekt inom programmet Teknik, Informationskultur och samhälle. Projekten rör bl.a. IT-politik, Hantering av överflödigt information i organisationer och Organisationers IT-lärande och institutionell förändring.

Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) har ett särskilt program åren 1997–2000 om Människa, samhälle och IT. Pågående projekt är t.ex. Maktrelationer och organisationsförändring, informationsteknik i kommunal verksamhet, Beslutsfattandestil och Standardisering av IT-användning. Rådet arbetar också med förstudier och seminarier. Exempel på ämnen är Sociala och psykosociala förändringar, jämförelser mellan land och stad, Regionerna och informationssamhället, en jämförande analys av initiativ, politik, genomförande och resultat samt Glesbygd, informationsteknik och mänskliga räckhåll.

4.2.7 Forskningsinformationssystemet SAFARI

På uppdrag av regeringen utvecklar Högskoleverket ett nationellt system för forskningsinformation på Internet. Systemet skall innehålla information från alla organ som forskar med användning av statliga medel och som dels är innehållsmässigt anpassad till olika användare, skolor, företag, forskare och allmänhet, dels är lätt sökbar för de olika användarna. Åtgärden är ett led i fullgörandet av högskolans tredje uppgift, dvs. samverkan med det omgivande samhället.

SAFARI bygger på ett decentraliserat tillvägagångssätt med ett begränsat antal centrala regler som skall göra det möjligt för användarna att utifrån en enda plats på Internet hitta information från alla berörda organisationer. Systemet skall inte ställa särskilt stora krav på den som söker informationen utan i stället riktas kraven mot den som producerar forskningsinformation.

SAFARI-projektet och dess uppläggning skiljer sig från vad som är vanligt inom området även internationellt, där man traditionellt använder stora databaser avsedda för professionella användare. Det svenska projektet har därför väckt uppmärksamhet inom EU varför det studeras av DG XIII. Det svenska synsättet stöds även av Finland och Danmark.

4.2.8 Informationsteknik inom folkbildning

Folkbildningen har genom sin öppna och flexibla natur goda förutsättningar att med hjälp av informationstekniken medverka i ett lärande som vilar på folkbildningens grundvärderingar. Regeringen har i folkbildningspropositionen (prop. 1997/98:115) framhållit att folkbildningen bör ta på sig viktiga uppgifter på IT-området till nytta för samhället och folkbildningens egen verksamhet.

Regeringen vill öka folkbildningens möjligheter att ge en allmän IT-kompetens för hela Sveriges befolkning. Folkbildningen skall därför

stödjas i detta arbete. Vidare vill regeringen ytterligare utveckla den lokala tillgängligheten till informationstekniken inom folkbildningen genom att möjliggöra även för folkbildningen att ansluta sig till Internet med god kapacitet och på förmånliga villkor, i stort i enlighet med den modell som gällt för folkbibliotekens anslutning till SUNET. Folkbildningen får genom detta en avgörande möjlighet att infoga IT-stöd i sina kurser och studiecirkel. Regeringen vill också påskynda det utvecklingsarbete som påbörjats inom ramen för projektet Folkbildningsnätet.

Den i avsnitt 4.2.4. ovan nämnda distansutbildningsmyndigheten i Härnösand skall stödja folkbildningen och därvid bl.a. lämna förslag till hur staten skall stödja folkbildningens tillgång till Internet.

4.3 Samhällets informationsförsörjning

Regeringen har i flera förslag sedan IT-propositionen tydligt markerat ambitionen att med stöd av informationstekniken förbättra medborgarnas möjlighet att ta del av informationen i förvaltningen. Senast kom det till uttryck i propositionen Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst (prop. 1997/98:136). Åtgärder har vidtagits dels för att förbättra samhällsservicen, dels för att ändra regler och rutiner som försvårat informationsförsörjning med hjälp av informationstekniken, dels genom olika insatser för att förbättra tillgången till data som har en central betydelse för samhällets infrastruktur.

4.3.1 Samhällsinformation och offentlig förvaltnings IT-användning

Den demokratiska dialogen förutsätter att medborgarna kan orientera sig i samhällets labyrinter och vet vart man kan vända sig för att få mer information om verksamheterna och kunskaper om sina rättigheter och skyldigheter. Nya elektroniska service- och informationssystem växer fram som innebär att medborgare och småföretag själva kan få tillgång till myndighetsinformation, blanketter, föreskrifter, lagar och förordningar från kommunala och statliga förvaltningar, s.k. elektronisk självbetjäning.

Inom Regeringskansliet pågår ett arbete med att konkretisera de förslag som lämnades till riksdagen med anledning av propositionen Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst (prop. 1997/98:136). Arbetet går bl.a. ut på att formulera krav som skall riktas till myndigheterna. Informationsförsörjningen ingår där som ett insatsområde. I samband med detta arbete kommer ett antal arbetsgrupper att bildas inom Regeringskansliet. Sedan tidigare behandlas frågor om elektronisk medborgarservice även av Inrikesdepartementets arbetsgrupp om medborgarkontor (In 1997:A). Arbetsgruppen behandlar bl.a. frågan om utvecklingen av Samhällsguiden.

Offentliga tjänster levererade via hemsidor på Internet fick ett genombrott år 1996. Elektroniska orienteringstavlor på Internet för offentlig information finns genom tjänsterna Sverige Direkt och Information Rosenbad. Sverige Direkt är ursprungligen ett Toppledarforumprojekt som nu finansieras tillsammans vidare gemensamt av stat, kommun och landsting.

Riksdagen ansvarar för driften av verksamheten. Tjänsten innehåller bl.a. länkar till statliga myndigheter, landsting och kommuner och är ett bra exempel på hur offentlig information länkas samman för att förenkla för allmänheten att få tillgång till offentlig information. Rixlex är riksdagens publika databas och innehåller bl.a. riksdagstrycket med lagar och förordningar, propositioner, information om riksdagens ledamöter, referenser till offentliga publikationer m.m. Rixlex är en populär tjänst och besöks ca 150 000 gånger per månad.

Utvecklingen av den digitala formen av Samhällsguiden sker i nära samarbete med utvecklingen av Sverige Direkt. Regeringen beslutade den 3 april 1997 att godkänna ett avtal om den löpande uppdateringen av Samhällsguiden i såväl bokform som i digital form. Därefter har den nionde upplagan av Samhällsguiden utkommit och den tionde utkommer under hösten 1998.

Tjänsterna på Internet utvecklas alltjämt och finns spridda på flertalet myndigheter, kommuner och landsting. I jämförelse med tidigare år har den offentliga förvaltningen förbättrat kvaliteten på sina hemsidor och ökat antalet sidor. Myndigheterna erbjuder främst information om öppettider, telefonnummer, författningar och föreskrifter. Vissa myndigheter har även ett större utbud. Genom t.ex. Riksskatteverkets hemsida har enskilda och företag fått möjlighet att på ett enkelt sätt hämta hem och beställa blanketter och broschyrer. Tillgången till tjänsterna förbättras genom att antalet uppkopplade terminaler till Internet ökar ute i samhället. Exempelvis erbjuder många medborgarkontor, bibliotek, arkiv, museer och arbetsförmedlingar denna tjänst.

Myndigheter finner det i allt högre grad angeläget att kunna utnyttja varandras information för att effektivisera handläggningen. I stället för att upprätta och underhålla egna register med information som finns på annat håll, används andra myndigheters register i den egna ärendehantering. Flera offentliga register t.ex. det statliga person- och adressregistret och fastighetsdatasystemet, utgör underlag för tjänster som förenklar och spar tid för medborgare och företag. I detta sammanhang bör också framhållas att näringsidkare sedan lång tid har möjlighet att lämna de uppgifter om näringsverksamhet som skall lämnas i deklARATIONEN med hjälp av informationsteknik.

Den tekniska miljön moderniseras och förbättras inom förvaltningen. Arbetet påskyndas till följd av omställningen inför år 2000. Inom EU förbereds ett direktiv om ett gemensamt ramverk för elektroniska signaturer som väntas träda i kraft år 2001.

Inom Riksskatteverket och Riksförsäkringsverket pågår ett arbete med att skapa ett myndighetsgemensamt system för elektronisk spridning och hämtning av information. Syftet med systemet är att effektivisera informationsutbytet inom den offentliga sektorn och mellan offentlig sektor, medborgare och företag.

Utvecklingen av offentliga elektroniska tjänster på Internet är bra. De bör utvecklas vidare så att medborgare och företagare i större utsträckning både kan hämta och lämna information till offentlig förvaltning. Denna utveckling ökar förutsättningarna för en dialog mellan de offentliga verksamheterna och medborgarna. Informationstekniken är en viktig

resurs för att den offentliga förvaltningen skall kunna vara effektiv och tillgänglig. Detta förutsatt att myndigheterna tar till sig och utnyttjar tekniken efter de behov och önskemål medborgarna har. Skr. 1998/99:2

4.3.2 Hittillsvarande arbete Toppleदारforum m.m.

Toppleदारforum har under hösten 1997 fattat beslut om verksamhetsperioden för år 1997–1998. Arbetet kommer att inriktas på att underlätta informationsutbytet och utveckla den offentliga verksamheten. Utgångspunkten för arbetet är att underlätta informationsutbytet med och inom den offentliga sektorn genom ett enhetligt uppträdande mot företag, medborgare och mellan myndigheter. Ett antal projekt har satts i gång under våren 1998. Centrala studiestödsnämnden har redovisat en förstudie om att effektivisera administrationen av transfereringar vid ohälsa och arbetslöshet. Studien visar att det i dag inte finns tillräckligt stora förutsättningar för att driva ett större projekt på detta område. Riksarkivet har uppgiften att skapa tekniska förutsättningar och eliminera väsentliga hinder för att kunna utbyta elektroniska dokument mellan myndigheter i stat, kommun och landsting. Svenska kommunförbundet har uppgiften att skapa de tekniker och administrativa förutsättningar som krävs för att arbeta på distans i fasta eller lösa förbindelser. NUTEK leder ett projekt med stöd av flera centrala myndigheter som syftar till att lämna förslag till förenklingar av rutiner för företagens uppgiftslämnande till offentlig förvaltning. Statskontoret arbetar med att ta fram lösningar för att myndigheter skall kunna använda elektronisk post på ett säkert sätt.

Projektet Elektronisk handel, inom Toppleदारforum och som letts av Svenska kommunförbundet sedan våren 1995, har nyligen avslutats. Ansvaret för att införa elektronisk handel i offentlig förvaltning vilar nu på respektive verksamhetsledning. Beslut har nyligen fattats om att bilda en ny gemensam organisation mellan den offentliga sektorn och det privata näringslivet i ansträngningarna att få fart på elektroniska affärer i Sverige.

Landstingsförbundet presenterade för ett år sedan rapporten Säkrare IT i offentlig sektor där de föreslog en säkerhetslösning baserad på aktiva kort och som Toppleदारforum ställde sig bakom. Rapporten kommer inom kort att följas upp av ytterligare en rapport – Elektroniska servicekort i offentlig sektor. Rapporten beskriver utvecklingen och användningen av aktiva kort i offentlig sektor och övrigt i samhället samt hur fort ett bredare införande av elektroniska servicekort kan ske.

4.3.3 Övrig användning av Informationsteknik i den offentliga förvaltningen

Databasen kan fungera som ett viktigt läromedel i skolan samt öka IT-kompetensen hos berörda grupper. Databasen vänder sig främst till, förutom lärare och elever, bl.a. till enskilda konsumenter och vidareinformatorer såsom kommunala konsumentvägledare.

Ett annat exempel är Slussen. Regeringen gav i september 1996 Ungdomsstyrelsen i uppdrag att utveckla ett informationssystem, en sam-

hällsguide, för ungdomar. Resultatet av myndighetens arbete blev Slussen, en IT-baserad samhällsguide för ungdomar som öppnades hösten 1997. I dag är Slussen en mycket välbesökt webbplats för information om det svenska samhället.

I Slussen finns såväl basinformation som artiklar och tävlingar. Slussen fyller en viktig funktion genom att den kan öka ungdomars delaktighet och inflytande i samhället och förbättra direktkontakten mellan beslutsfattare och ungdomar. Den sprider kunskap om samhällsfrågor och breddar användningen av informationstekniken som kunskapskälla. Slussen kan även användas för valinformation inför valet hösten 1998 i syfte att öka valdeltagandet bland förstagångsväljare och andra ungdomar. Ungdomsstyrelsen planerar att under de närmaste åren utveckla en omfattande allmännyttig kanal, Ungdomskanalen, för ungdomar och vuxna, där Slussen ingår som en del. Syftet är att sammanställa information från olika ungdomssajter på det offentliga området samt att skapa IT-funktioner som gynnar informationssökning på det offentliga området, som gynnar ungdomars inträde på arbetsmarknaden, som gynnar ungas delaktighet i samhället och som gynnar internationella kontakter och nätverk. Ungdomskanalen avser också att effektivisera informationsförsörjningen på ungdomsområdet genom att samla offentlig statistik, forskning och utvecklingsverksamhet. Detta innebär att Ungdomskanalen kan bli den nationella arenan för information om det offentliga riktad till ungdomar samt en kunskapsbank på ungdomsområdet riktad mot vuxna. Regeringen har våren 1998 beslutat att även bidra ekonomiskt till webbplatsen.

Det är av största vikt att samhället har väl fungerande kommunikationer för hanteringen av olyckor, katastrofer, brottsbekämpning och samhällsstörningar m.m. En rad instanser har ansvaret för räddningsinsatserna bland annat kommunal räddningstjänst, hälso- och sjukvård, sjö-, flyg- och fjällräddning, polisen samt andra säkerhetsfunktioner. I dag har de ansvariga organisationerna olika radiokommunikationssystem varav många också börjar att bli föråldrade.

Den nya standarden för radiokommunikation TETRA innebär att förutsättningar finns för ett gemensamt och gränslöst system mellan de olika instanserna. TETRA-standarderna har i dag fått bred acceptans i Europa, vilket även möjliggör en effektivare kommunikationssamverkan över nationsgränserna i händelse av katastrofer. Tekniken medger förutom mobil radiokommunikation även överföring av data, exempelvis möjlighet att vid ett olyckstillfälle snabbt på plats få tillgång till patientdata. Regeringen har tillsatt en särskild utredare (Dir. 1997:92) för att utreda förutsättningarna för ett gemensamt radiosystem för polisen, den kommunala räddningstjänsten, hälso- och sjukvården m.fl. Bland annat skall de ekonomiska förutsättningarna och konsekvenserna av ett gemensamt radiosystem klargöras. Utredningen skall lämna sitt betänkande senast den 1 december 1998.

På tullområdet har användningen av informationsteknik en avgörande betydelse. Betydelsen av samarbete och informationsutbyte ökar i arbetet med att bekämpa den grövre gränsöverskridande brottsligheten. Tullen har därför av regering och riksdag nyligen fått utökade möjligheter att med hjälp av informationsteknik utveckla och förfinas arbetsmetoderna

inom tullens spanings- och underrättelseverksamhet bl.a. genom att föra datoriserade register i underrättelseverksamheten (prop. 1997/98:11). Tullen har även i förhållande till företagen genomfört en genomgripande datorisering under 1990-talet. Elektronisk överföring av tuldokument och en stor andel av tullklarering och kontroll sker numera på elektronisk väg. Tullen inför under år 1998 ett nytt datoriserat system. Med hjälp av riskanalys väljs de tullärenden ut som kan behöva en manuell eller mer genomgående granskning medan övriga ärenden med låg eller ingen risk hanteras genom automatiska beslut som svar på en elektronisk tulldeklaration.

4.3.4 Tillgänglighet till centrala data

Centrala data

I IT-propositionen angav regeringen att tillgängligheten till och kvaliteten i de offentliga grunddatabaserna skall förbättras. Dessa frågor har därefter utretts av Grunddatabasutredningen som lämnade sitt betänkande hösten 1997 (SOU 1997:146). Utredningen föreslog bl.a. en reglering av ansvar och definition avseende grunddata för centrala person-, företags- och fastighetsdata. Vidare lämnades förslag om hur dessa grunddata skall styras och samordnas samt fördes resonemang om uppgifts- och kvalitetskrav m.m. Utredningen föreslog även en enhetlig princip för prissättning av uppgifter i elektronisk form.

I propositionen Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst (prop. 1997/98:136) har regeringen därefter tagit ställning till utredningens förslag. Det innebär bl.a. att en enhetlig prissättningsprincip fastställs. I de flesta fall får myndigheterna därmed endast ta ut avgifter för att täcka kostnaden för att ta fram och distribuera en uppgift oavsett om den tas ut i elektronisk form eller på papper. En anpassning av avgiftsförordningen kommer att ske och en vägledning för hur distributionskostnader skall räknas fram skall utarbetas under hösten 1998.

När det gäller utredningens övriga förslag om reglering, samordning och styrning av grunddata krävs ytterligare analys- och utredningsinsatser innan regeringen är beredd att ta ställning till förslagen i sin helhet. Ett skäl till detta är att regeringen vill avvakta utvecklingen av offentlighetsprincipen innan ett slutligt ställningstagande till det offentliga åtagandet för grunddata tas. Ett annat är att regeringen anser att definitionen av grunddata kan komma att behöva utvidgas så att all information av större vikt för samhällets effektivitet och med bred användning omfattas av definitionen. Regeringen kommer därför i första hand att initiera olika insatser inom Regeringskansliet för att komma vidare i frågan.

Geografisk informationsteknik

Tillgång till geografiska data är en viktig del i samhällets IT-utveckling. Information i samhället har ofta en geografisk koppling och geografiska data produceras hos många myndigheter, kommuner och organisationer m.fl. Lägesfaktorn är en av samhällets viktigaste samordningsnycklar. Det

finns en betydande potential i den geografiska informationstekniken vad avser tillväxt, ökad sysselsättning och ekologiskt hållbar utveckling. Ett effektivt utnyttjande av geografisk information i samhället bör därför främjas.

Regeringen har i den ekonomiska vårpropositionen (prop. 1997/98:150) presenterat en särskild satsning för att stimulera en ökad användning av geografiska data och informationssystem (GIS) inom den offentliga sektorn. Satsningen omfattar åren 1999–2001. Ramen för utgiftsområdet 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande har för detta ändamål räknats upp med 10 miljoner kronor år 1999, 9 miljoner kronor år 2000 och 9 miljoner kronor år 2001. Regeringen kommer i budgetpropositionen för år 1999 att precisera satsningen.

En grundläggande förutsättning för att kunna använda GIS är att det finns geografiska data i digital form. Produktion av databaser och utgivning av de allmänna kartorna vid Lantmäteriverket bedrivs med utgångspunkt i den nioåriga plan som riksdagen beslutade om år 1994 (prop. 1993/94:100 bil. 15, bet. 1993/94:BoU10, rskr. 1993/94:185). Regeringen har i budgetpropositionen för år 1998 (prop. 1997/98:1 utg.omr. 18) angett att grundläggande landskaps- och fastighetsinformation skall byggas upp med sikte på slutförande år 2003 och att den digitala registerkartan så långt som möjligt skall föreligga i digital form år 2001. En rikstäckande förenklad databas för den ekonomiska kartan har färdigställts.

Produktion av geologisk information sker vid Sveriges geologiska undersökning (SGU) och regeringen kommer i samband med budgetpropositionen för år 1999 att se över verksamhetsmålen. Sjöfartsverket arbetar med att bygga upp en databas för samtliga sjökort och de första helt digitala sjökorten lagras nu i den. Tillgängligheten till kulturarvet och Kulturnät Sverige, en samlingspunkt på Internet för svensk kultur, behandlas i avsnitt 4.5.3. Vägverket arbetar med att ta fram ett nationellt program för väginformatik och genomför uppbyggnaden av en nationell vägdatabas vilket behandlas i avsnitt 4.5.8.

Samhällets system för lagring och presentation av information om fastigheter utgörs av fastighetsdatasystemet vid Lantmäteriverket. Systemets författningsreglering är omodern. Fastighetsdatautredningen har gjort en översyn som redovisats i betänkandet Fastighetsdataregister (SOU 1997:3). Justitiedepartementet har tagit fram en departementspromemoria Registrering av fastighetsrättsliga förhållanden – en författningsöversyn (Ds 1998:25). Frågan bereds i Regeringskansliet med sikte på en proposition under 1998/99.

I skrivelsen Ekologisk hållbarhet (Skr. 1997/98:13) anger regeringen att en infrastruktur för samhällets informationsförsörjning med geografiska data är en tillgång för ett ekologiskt hållbart Sverige. Miljövårdsberedningen har lämnat betänkandet IT i miljöarbetet (SOU 1996:92) och konstaterar att nästan all miljödata har någon form av geografisk koppling. Miljöinformationsutredningen konstaterar i betänkandet Förbättrad miljöinformation (SOU 1997:4) att analyser i GIS kan visa vilka belastningsnivåer som gäller för en viss yta vilket kan påverka t.ex. en verksamhets lokalisering. Utredningen om avrinningsområden har i slutbe-

tänkandet Miljösamverkan i vattenvården (SOU 1997:155) uppmärksammat betydelsen av GIS för att studera avrinningsområden. Svenska miljönätet, en samlingspunkt på Internet för svensk miljöinformation, behandlas i avsnitt 4.5.7. Skr. 1998/99:2

4.4 Sektorsövergripande frågor

I linje med de tidigare redovisade målen har regeringen vidtagit en rad åtgärder på övergripande nivå vars syfte är att stimulera användningen av informationsteknik, öka säkerheten, minska sårbarheten samt motverka att klyftor i samhället uppstår.

4.4.1 Kommissionen för analys av informationsteknikens påverkan på samhällsutvecklingen – IT-kommissionen

Regeringen har den 14 maj 1998 tillkallat en ny IT-kommission (K98/1737/1) för att analysera informationsteknikens påverkan på samhällsutvecklingen. Anledningen till att en ny kommission har tillkallats är för att markera att kommissionen delvis skall få en ny inriktning och något ändrade arbetsformer. Informationsteknikens påverkan på samhället ur ett framtida perspektiv skall betonas ytterligare i kommissionens arbete. Eventuella problem skall analyseras och synliggöras samt framtida möjligheter inom IT-området lyftas fram.

Den nya kommissionen skall bistå regeringen i dess arbete med IT-frågor genom att ge råd och föreslå konkreta åtgärder samt medverka till att information sprids till allmänheten. Uppdraget sträcker sig över en femårsperiod. Den snabba utvecklingen på området innebär att kommissionen måste arbeta flexibelt och kunna justera inriktning på arbetet och arbetsformer vid behov. Den rullande årliga planeringen av arbetet skall ske i nära samråd med regeringen. Kommissionen skall –förutom rapporter om särskilda frågor – årligen senast den 31 maj rapportera till regeringen.

4.4.2 Åtgärder med anledning av skiftet till år 2000

Ett särskilt problem av stor betydelse för säkerheten i IT-samhället gäller datorsystemens förmåga att klara övergången till år 2000. Problemet ligger i att datum ofta skrivs utan århundradesiffran i många datorprogram. Problemet finns i alla verksamheter som använder elektronik/informationsteknik. Arbetet med att lösa problemet pågår inom såväl offentlig som privat sektor. Regeringens IT-kommission har fungerat som en sammanhållande länk mellan sektorerna. Statskontoret har i uppdrag att följa upp anpassningsarbetet inom staten och de drygt femtiotal myndigheter som bedöms vara mest sårbara för samhället. Sverige ligger långt framme i omställningsarbetet inför år 2000 tillsammans med länder som USA, Kanada, Storbritannien och Nederländerna.

Hösten 1996 togs en första diskussion om 2000-problemen upp i Toppleदारforum, och det kunde konstateras att medvetenheten bland myndigheter, kommuner och landsting var låg. Regeringen beslutade i januari 1997 om en särskild förordning (SFS 1997:30) om översyn av statliga myndigheters informationssystem inför år 2000. Vid sidan av Statskontorets uppföljning har regeringen beslutat att bl.a. Försvarsmakten kvartalsvis skall inrapportera myndighetens anpassningsarbete. Regeringen anser att det är av stor vikt att snarast få en klar bild av vilka konsekvenser en eventuell utebliven anpassning av olika system kan få bl.a. för den samlade försvarsförmågan. Med utgångspunkt från de redovisningar om arbetsläget som Försvarsdepartementet därutöver löpande erhåller, noterar regeringen att anpassningsarbetet nu har högsta prioritet inom myndigheterna. Statskontoret lämnar kvartalsvis bedömningar om läget i statsförvaltningen till regeringen. Den första rapporten till regeringen i september 1997 visade att arbetet inte kommit i gång i tillräcklig utsträckning. Regeringen har i regleringsbrevet för år 1998 krävt att vissa myndigheter senast den 1 april skulle rapportera om allvarliga risker och problem. Statskontorets uppföljningsrapport i april 1998 visade att situationen inte hade förbättrats under det gångna halvåret. Statskontorets senaste rapport den 22 juni 1998 visar dock att medvetenheten om 2000-problemen har ökat väsentligt hos myndigheternas ledning under våren. Arbetet har avancerat betydligt och ges allt högre prioritet. Samtidigt återstår resurskrävande omprogrammerings- och testarbete innan systemen är säkrade och klara att tas i drift.

Trots regeringens tidigare direktiv har emellertid endast ett fåtal tillsyns- eller sektorsansvariga myndigheter hittills redovisat några samlade bedömningar av läget och riskerna för störningar inom viktiga samhällsfunktioner som el- och vattenförsörjning, telekommunikationer, räddningstjänst, hälso- och sjukvård, transporter och finansiella tjänster. Ett problem är att tillsyns- och sektorsmyndigheternas ansvar och befogenheter varierar inom olika områden. Regeringen anser att det är angeläget att de olika aktörerna inom respektive område kommer överens om former för informationsutbyte och samverkan. Inom vissa områden, som betalningsförmedling och finansiella tjänster, finns också stora internationella beroenden. Det är utomordentligt viktigt att ordentliga riskbedömningar görs inom alla viktiga samhällsfunktioner och att det finns en beredskap och en planering inför eventuella störningar som kan inträffa. Genom regeringens beslut den 25 juni 1998 har berörda sektorsmyndigheter nu fått tydligare uppdrag i dessa avseenden. Ytterligare riktlinjer för arbetet kan behöva vidtas efter sektorsmyndigheternas första avrapportering till regeringen den 1 oktober 1998. Till exempel övervägs krav på att myndigheter skall ha åtgärdat, testat och färdigställt verksamhetskritiska system för drift före den 1 juni 1999. Den internationella dimensionen bör i högre grad uppmärksammas. Regeringen kommer därför att verka för en internationell samverkan för att trygga gränsöverskridande kritiska infrastrukturer såsom betalningsförmedling och finansiella tjänster, transporter samt telekommunikationer. Som inledningsvis nämnts avser regeringen att överlämna en särskild skrivelse om aktuellt läge samt vidtagna och planerade åtgärder inför skiftet till år 2000 före årets slut.

IT-kommissionen uppmärksammade tidigt 2000-frågan och har sedan flera år i olika sammanhang och via massmedia fört ut information om de problem som kan komma att uppstå. Medan Statskontorets arbete i denna fråga är inriktad på de statliga myndigheterna har kommissionen vänt sig till en bred målgrupp och inte minst mot företagen. Medvetenheten om de potentiella problemen har höjts väsentligt under det senaste året, samtidigt som det fortfarande råder en oroväckande aningslöshet i vissa kretsar.

Varje företag, organisation eller myndighet måste ta ansvar för 2000-omställningen i sin egen verksamhet. I statens ansvar ligger först och främst att se till att den egna verksamheten fungerar störningsfritt samt att säkra de mest väsentliga samhällsfunktionerna. Många verksamheter som bedrivs i olika regi är emellertid inbördes beroende av varandra, slutar en att fungera kan det leda till kedjereaktioner som fortplantas genom stora delar av samhället. Även små företag kan, i egenskap av underleverantörer, orsaka allvarliga störningar om deras system inte fungerar.

För att ytterligare betona allvaret i situationen tillsatte regeringen en särskild delegation den 29 januari 1998 (Dir. 1998:10) för att behandla frågor rörande omställningen av datorer och system vars funktioner måste ses över inför år 2000. Delegationen består av företrädare för viktiga samhällsintressen och är ett samverkansorgan mellan privat och offentlig sektor. Dess uppgift är att följa och analysera arbetet med anpassningen inför år 2000 genom att löpande värdera hur arbetet fortskrider i samhällets olika sektorer. Företags- och verksamhetsledningar skall uppmärksammas på behov av insatser framför allt beträffande samordning över samhällssektorer. Viktiga samhällsfunktioner såsom totalförsvaret, räddningstjänst, hälso- och sjukvård, telekommunikationer, transporter, finansiella tjänster samt energi- och vattenförsörjning skall ägnas särskild uppmärksamhet. En viktig uppgift är också att, liksom den tidigare IT-kommissionen, sprida ytterligare kunskap och information. Delegationen rapporterar kontinuerligt sina analyser och iakttagelser till regeringen. Därutöver skall en sammanfattande lägesbeskrivning lämnas den 1 oktober 1999 och en slutlig redovisning skall lämnas senast den 31 mars 2000 då delegationens uppdrag löper ut.

4.4.3 Tillförlitlighet och säkerhet

Utvecklingen av informationssamhället leder till nya möjligheter men också större sårbarhet. Myndigheter, företag och privatpersoner utbyter information elektroniskt i utökad omfattning vilket medför ökade krav på tillförlitlighet till kommunikationssystemen. Den elektroniska hanteringen leder också till ökad exponering av den information som hanteras. Information som går mellan avsändare och mottagare måste kunna skyddas genom funktioner för integritet, autenticitet, oavvislighet och skydd från insyn. Brister i säkerheten kan medföra störningar i informationsutbytet i form av minskad tillgänglighet, datavirus, dataintrång, avlyssning

samt informationskrigföring. Säkerhetsarbetet är högprioriterat och det bör om möjligt hålla jämn takt med utvecklingen på området.

På säkerhetsområdet pågår sedan tidigare flera aktiviteter bl.a. inom ramen för Toppledarforum rörande s.k. förtroendeskapande åtgärder. En upphandling av tjänster för utfärdande, tillhandahållande och administration av elektroniska anställningskort förbereds av Statskontoret och väntas bli klar under hösten 1998. Riksskatteverket och Riksförsäkringsverket har redan i dag elektroniska tjänstekort och dessa kort kommer med stor sannolikhet nyttjas av myndigheterna under den närmaste treårsperioden. Finansinspektionen testar för närvarande ett elektroniskt system för inrapportering av huvudboksuppgifter m.m. över Internet med hjälp av elektroniska ID-kort. Efter testperioden, som beräknas avslutas under hösten 1998, planeras den nya rapporteringstekniken göras tillgänglig för institut under inspektionens tillsyn.

Inom EU förbereds ett direktiv om ett gemensamt ramverk för elektroniska signaturer som väntas träda i kraft år 2001.

Regeringen gav den 25 september 1997 Statskontoret i uppdrag att ta fram ett förslag till strategi för IT-säkerhet avseende samhällets informationsförsörjning. Rapporten Sammanhållen strategi för samhällets IT-säkerhet (1998:18), som överlämnats till regeringen den 24 juni 1998, innehåller förslag till omfattningen av statens ansvar samt hur den framtagna strategin skall kunna inordnas i det nationella handlingsprogrammet. Vidare finns förslag på övergripande gemensamma mål samt förhållnings- och tillvägagångssätt för samhällets IT-säkerhet. Utredningen remissbehandlas för närvarande och regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till hur en nationell IT-säkerhetsstrategi bör vara utformad.

Den 12 december 1996 tillsatte regeringen en arbetsgrupp för informationskrigföring (AgIW). Gruppens uppdrag är att följa utvecklingen av hot och risker inom området informationskrigföring, sprida kunskap om detta samt lämna förslag till hur ansvar inom området skall preciseras och hur riktlinjerna för en sådan strategi inom området bör se ut. I arbetsgruppens första delrapport konstaterades att Sverige kan ha hamnat på efterkälken i förhållande till den snabba IT-utvecklingen inom totalförsvarsområdet. Säkerhetskrav för vissa typer av civila system bör därför standardiseras och fastställas. Vidare ansåg arbetsgruppen att det bör övervägas om en obligatorisk incidentrapportering för i första hand statsförvaltningen bör införas. I rapporten betonas också vikten av samordning. I arbetsgruppens andra rapport vidareutvecklas förslagen. De förslag som redovisas innebär, enligt arbetsgruppen, en kraftsamling och nya former för samordning av framför allt den statliga sektorns befintliga resurser i syfte att bättre skydda samhället mot de nya hot och risker som informationskrigföring och IT-sårbarhet utgör i ett nationellt perspektiv.

4.4.4 Statistik

Användningen av moderna informations- och kommunikationstekniker genomsyrar alla samhällssektorer och samhällsnivåer. Det uppstår effekter på demokratin, informationen och effektiviteten i alla samhällliga

förhållanden och aktiviteter. Därför innebär det stora svårigheter att få en relevant och uttömmande statistisk belysning av IT-området. Bland annat är det fråga om helt nya tillämpningar och tjänster i nya branscher där det inte tidigare funnits någon statistisk bevakning eller där de nuvarande produkt- eller tjänsteklassificeringarna är helt eller delvis irrelevanta. Statens institut för kommunikationsanalys (SIKA) har därför den 25 juni 1998 fått regeringens uppdrag att utreda uppbyggnaden av ett samlat system för statistik om modern informations- och kommunikationsteknik (K98/2096/1). Arbetet skall ske i samråd och samarbete med övriga myndigheter/organisationer med statistikansvar på IT-området eller andra angränsande arbetsuppgifter. Uppdraget skall vara slutfört den 30 juni 2001. En första rapportering med en sammanställning av befintlig statistik på området, pågående utvecklingsinsatser inom IT-området samt preliminärt förslag till uppläggning av ett statistiskt system m.m. skall dock lämnas senast den 15 september 1998.

4.4.5 Utredning om översyn av domännamn

Det ligger ett allmänt samhällsintresse i att den svenska delen av Internet fungerar väl. Detta intresse omfattar bl.a. att den svenska .se domänen hanteras på ett riktigt sätt. Användningen av Internet ökar mycket snabbt i Sverige liksom i övriga världen. I takt med ökad användning blir dock företag, myndigheter och enskilda alltmer sårbara och beroende av att Internet fungerar på ett tillfredsställande och säkert sätt. Domännamnet är ett viktigt led i sökandet av information på Internet. Under senare år har hundratusentals företag anslutits till Internet. Då variationsmöjligheterna är begränsade och företagen vill registrera ett namn som återspeglar företagets namn eller varumärke, uppstår emellanåt intressekonflikter mellan företag runt om i världen som anser sig ha rätt till ett visst domännamn. Så kallade domännamnsstölder har också förekommit, där en person registrerar ett känt företagsnamn och sedan försöker sälja detta till högstbjudande. Tilldelningen av domännamn under .se handhas sedan den 1 oktober 1997 av Stiftelsen för Internetinfrastruktur (II-stiftelsen)/NIC.SE. II-Stiftelsen har grundats av den svenska avdelningen av Internet Society (ISOC-SE). ISOC-SE är en ideell förening där såväl enskilda personer som organisationer kan bli medlemmar. ISOC-SE har som syfte att främja utvecklingen och användningen av Internet i Sverige.

Eftersom domännamnen är av mycket stor betydelse för många företag och sannolikt kommer att öka ytterligare i betydelse i framtiden, avser regeringen att inom kort tillsätta en utredning för att se över hur organisationen av adresshanteringen fungerar i dag, samt om och i så fall hur staten bör utöva tillsyn över verksamheten.

Regeringen tillsatte i oktober 1997 en kommitté för att göra en samlad översyn av den varumärkesrättsliga lagstiftningen (Dir.1997:118). I kommitténs uppdrag ingår att överväga en reglering vad gäller användningen av varumärkesrättigheter på Internet.

4.4.6 Bidrag till IT-projekt

Skr. 1998/99:2

Anslaget Informationsteknik: Telekommunikation m.m. (budgetpropositionen 1997/98:1, utgiftsområde 22) har använts till att stimulera användandet av informationsteknik, bl.a. har IT-kommissionen och 2000-delegationen finansierats från detta anslag. Stöd till ett antal IT-projekt vars syfte har varit att bredda IT-användningen i olika grupper i samhället – som tidigare inte utnyttjat den nya tekniken i någon större omfattning – har den 14 maj 1997 beviljats av Kommunikationsdepartementet. Följande är några exempel på bidrag.

Umeå kommun: IT-utbildning för en ny politikerroll. Målet med projektet är att möjliggöra för alla, oavsett kön, familje- och arbetssituation och geografi, att engagera sig inom det politiska livet. Detta skall möjliggöras genom att hitta en modell för att introducera informationstekniken som ett redskap i det politiska arbetet. Ett av målen är att upprätta en First Classbas för politikerna. First Class är ett varumärke för en programvara. Programmet utgör en slags elektronisk anslagstavla (BBS), en elektronisk mötesplats för utbyte av information i form av inlägg eller chat i realtid. Alla riksdagspartierna har (eller har haft) en sådan FirstClass-bas. Sådana baser är mer ägnade åt interaktiv kommunikation än t.ex. en website. Det finns dock likheter med ett s.k. Intranät då inte basen är öppen för alla utan kräver behörighet.

Kista stadsdelsförvaltning Amina-projektet. Amina-projektet är ett nyskapande projekt för invandrarkvinnor i Kista. Utbildningen sker till stor del via interaktiva program och via elektronisk kommunikation med läraren bl.a. via E-post. Utbildningen omfattar en grundläggande IT-kurs och därefter kan deltagarna välja mellan svenskundervisning, engelska- eller marknadsföringskurser. Kurserna sker både på distans och genom föreläsningar.

Svenska kommunförbundet/Göteborgs stad/Telemedicin. Informationsteknik utnyttjas för att öka tryggheten och säkerheten i vården av äldre och funktionshindrade i skärgården. Detta sker genom teknisk överföring av bilder och dokumentation mellan olika yrkesgrupper inom vård och omsorg i skärgården. Utbildning har också genomförts där samtliga vårdbiträden har utbildats i användandet av mobiltelefon och grundläggande datakommunikation.

Vetlanda kommun. Syftet med projektet har varit att möjliggöra att förskolorna/skolorna i kommunens glesbygd skulle kunna bli en resurs för kunskaps- och kompetensutveckling. Kommunen vill motverka att klyftor i samhället uppstod mellan centralkommunen – med god tillgång till informationsteknik – och kommunens ytterområden. För att göra detta möjligt har man i de små sockenskolorna försökt att samordna folkbiblioteksverksamheten med lokala IT-centra. Detta gör att man kan ha ett ökat öppethållande på biblioteket jämfört med tidigare. För att nya grupper skulle lära sig den nya tekniken valde Vetlanda att i de nya IT-centrumen starta grundläggande utbildning för småföretagare på orterna.

Säffle kommun/satellitprojektet. Syftet med projektet är att höja IT-kompetensen främst bland små och medelstora företag, samt att utbilda och slussa in arbetslösa på en attraktiv arbetsmarknad. Efter avslutad kurs skall kursdeltagarna ha kompetens att tekniskt kunna samordna företagens

interna och externa marknadsföring och kommunikation. För att t.ex. kunna arbeta som webmaster, IT-samordnare, nätverkstekniker, helpdesk- och supportarbete, avancerad säljare eller instruktör inom dataområdet.

Uppföljningen av samtliga IT-projekt beräknades vara avslutad per den sista april 1997. Ett antal projekt har dock inte kunnat avslutas inom denna tidsperiod, vilket har föranlett regeringen att fatta beslut om en förlängning av projekttiden. Slutrapporter från huvuddelen av projekten kommer att inkomma till departementet i augusti 1998. En samlad värdering av utfallen av projekten kommer att göras inom kort. Regeringen avser att i budgetpropositionen för år 1999 återkomma med förslag till anslagsnivå och fortsatta användningsområden för ovan nämnda anslag.

IT-satsning inom ramen för Östersjömiljarden

Med anledning av att riksdagen den 12 juli 1996 beslutade att på tilläggsbudget anvisa 1 miljard kronor till samarbete och utveckling inom Östersjöregionen undertecknades ett Memorandum of Understanding (MOU) mellan Sverige, Estland, Lettland, Litauen och staden S:t Petersburg. Enligt detta MOU skall bilaterala IT-råd inrättas mellan Sverige och respektive part med uppgift att identifiera lämpliga samarbetsprojekt. Sverige har i samband härmed åtagit sig att under en inledande tvåårsperiod stödja IT-rådets verksamhet såväl administrativt genom Swedfund som ekonomiskt. För ändamålet har 80 miljoner kr reserverats.

Ungdomar från IT-fattiga miljöer

Regeringen vill med medel ur Allmänna Arvsfonden stimulera och stödja projekt som syftar till att motverka en ojämlik utveckling mellan ungdomsgrupper. Projekt som syftar till att uppmuntra och stödja IT-användning bland ungdomar inom ungdomsgruppen som i liten omfattning har tillgång till informationsteknik i sin hemmiljö.

4.4.7 Hemdatorer

Sedan årsskiftet gäller att förmånen att använda en av arbetsgivaren tillhandahållen datorutrustning för privat bruk är skattefri. Förutsättningen för skattefriheten är att förmånen riktar sig väsentligen till hela den stadigvarande personalen på arbetsplatsen. Ett syfte med förändringen är att skapa bättre möjligheter för arbetsgivare att höja personalens allmänna datamognad och därigenom underlätta och förbereda en övergång till att använda den nya tekniken inom olika arbetsområden. Denna skattefria förmån har fått stort genomslag och utnyttjas på många arbetsplatser.

4.4.8 Samordning av IT-forskning

Forskning om IT bedrivs inom en rad samhällssektorer och vetenskapliga discipliner samt i tvärvetenskapligt samarbete inom vida fält. Exempel på samhällssektorer och politikområden som i hög grad berörs av IT-ut-

vecklingen är rättsväsendet, kultur/medie-, utbildnings-, kommunikations-, arbetsmarknads- samt närings- och handelspolitiken.

Regeringens IT-kommission ansåg i sitt delbetänkande (SOU 1995:68) att forsknings- och utvecklingsverksamheten inom IT-området är alltför teknikdriven och att utvecklingen i högre grad bör styras utifrån ett användarperspektiv. Det är en bedömning som regeringen i propositionen (prop. 1996/97:5) Forskning och Samhälle ställt sig bakom. De insatser som olika forskningsfinansiärer sammantaget svarar för bedöms i det avseendet utgöra en ändamålsenlig svensk satsning på IT-forskning. Regeringen anser det viktigt att koordineringen och samplaneringen mellan dessa aktörer ökar. Mot denna bakgrund uppdrog regeringen år 1997, (K97/542/SM) Uppdrag till Kommunikationsforskningsberedningen (KFB) att inrätta en samrådsgrupp för forskning inom informationsteknik, åt KFB att i samråd med NUTEK inrätta en samrådsgrupp för forskning inom informationsteknik.

Förutom KFB och NUTEK ingår i gruppen Bygghforskningsrådet, Forskningsrådsnämnden, Försvarsmakten, Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Högskoleverket, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet, Rådet för arbetslivsforskning, Skogs- och jordbrukets forskningsråd, Socialvetenskapliga forskningsrådet samt Teknikvetenskapliga forskningsrådet. Även Stiftelsen för kunskap och kompetensutveckling, Stiftelsen för strategisk forskning och Riksbankens jubileumsfond deltar i samrådsgruppen. Gruppens arbete skall avrapporteras till regeringen senast den 15 januari varje år.

Syftet med uppdraget är att åstadkomma en ökad koordinering och samplanering genom att medlemmarna i samrådsgruppen utifrån givna roller och resurser söker operativ samverkan för att uppnå bästa möjliga samlade effekt av de resurser som avdelats för forskning inom IT-området. Som en första åtgärd har en nulägesanalys genomförts, vilken ger en översiktlig bild över nuvarande aktörer, roller, resurser, inriktningar och arbetsformer. Det framgår där bland annat att de som ingår i samrådsgruppen sammantaget för år 1997 avsatt ca 1 miljard kronor, till närmare 2 000 projekt. För närvarande pågår en fördjupad analys av inriktningar och strukturer, vilken avrapporteras under hösten 1998. Detta arbete skall sedan ligga till grund för identifiering av vad som skiljer respektive förenar olika aktörer när det gäller målen för forskningen, klargörande av vad som är gemensamma ansvars- och intresseområden samt förslag till hur FoU-planeringen inom dessa områden kan koordineras.

Forskning om informationsteknik och konsekvenser i samhället

Den kommunikationspolitiskt motiverade forskningen inom IT-området måste tillmätas en allt större vikt med hänsyn till de genomgripande konsekvenser för hela samhället som utvecklingen mot informationssamhället väntas få. Med hänsyn till att olika tekniska system vävs samman på ett nytt sätt måste forskningen bygga på en helhetssyn på informations-samhället. KFB:s verksamhet har därför inriktats på forskning om informationshantering, kommunikation och systemtillgänglighet i vid mening och KFB fullföljer och vidareutvecklar sin verksamhet med sådan bredd.

KFB:s IT-forskning rymmer forskning på just dessa områden och syftar till att visa på effekterna av IT-användningen för både individ, företag och samhälle.

Programmet delas in i ett kärnområde där KFB tar ett långsiktigt forskningsansvar och ett antal samverkansområden inom vilka flera statliga och andra finansiärer är verksamma och där KFB samverkar och koordinerar insatserna, finansiellt och organisatoriskt.

De långsiktiga kunskapsmålen gäller bl.a. IT-samhällets strukturförändringar, drivkrafter, säkerhet, tillgänglighet och sociala konsekvenser, dess konsekvenser för samhällsekonomin, näringslivet, marknaderna och konsumenterna samt rättsliga aspekter på teleinfrasystemet och dess olika användningsområden.

Programmet gränsar till annan IT-forskning och vissa gränzoner utforskas i samverkan mellan olika ämnesområden och vetenskapliga ansatser. Programmet omfattar bl.a. generell teknik, resande och turism, elektronisk handel, distansarbete, telemedicin samt offentliga informationstjänster.

I delprogrammet Telematik för äldre och funktionshindrade har KFB tillsammans med NUTEK samarbetat under en treårsperiod med forskning och utvecklingsprojekt rörande telematikbaserade hjälpmedel för personer med olika funktionshinder. En utvärdering av programmet avseende inriktning, kvalitet, relevans och satsningar har gjorts och indikerar att forskningsprogrammet är unikt i sin inriktning och omfattning och fyller en viktig funktion. En diskussion pågår om programmets fortsättning. KFB kommer att lämna en rapport till regeringen i oktober 1998.

EU-forskning

Inom EU:s 4:e Ramprogram drivs IT-forskning inom huvudsakligen tre program och svenska forskare deltar i stor omfattning. I det kommande 5:e Ramprogrammet samlas frågorna i ett omfattande program, Information Society Technologies, med en förväntad budget på ca 30 miljarder kronor. Det är viktigt att detta forskningssamarbete fortsätter och att Sverige även under det kommande 5:e Ramprogrammet kan delta i relevanta projekt.

4.5 Särskilda insatsområden

Nedan följer en redovisning av utvecklingen på de övriga insatsområden som i IT-propositionen pekades ut som viktiga att följa.

4.5.1 Arbetsmarknadspolitiken

Utgångspunkten är att arbetsförmedlingens service skall präglas av stor öppenhet och kundanpassning. All information om arbetssökande och lediga platser som kan och får tillhandahållas bör också tillhandahållas genom de kanaler som bäst gagnar användarna.

IT-utvecklingen gör det möjligt att med enkla medel påtagligt höja kvaliteten i informationsservicen och strukturera den så att den blir lättare att överblicka och utnyttja. Det innebär att skalan på servicelinjen förskjuts. Det som tidigare bara kunde tillhandahållas genom direkt kontakt med en arbetsförmedlare kommer i ökad utsträckning att kunna erhållas i form av självservice.

De möjligheter som Internet nu ställer till buds öppnar nya vägar inte bara för ren registrering och spridning av information, utan också till ett utvidgat samarbete mellan olika aktörer på arbetsmarknaden. Utvecklingen innebär att även arbetsgivare kan erbjudas kvalificerad självservice. Genom att bygga upp väl fungerande sökkkanaler för arbetsgivare och arbetssökande bör matchningen på arbetsmarknaden kunna effektiviseras. Dessa sökkkanaler bör byggas upp med utgångspunkt från följande begrepp.

Standard och kvalitet

Tillgången till en rad olika söksystem innebär inte automatiskt att matchningen effektiviseras. Det kan å ena sidan finnas en risk för att det växer fram en snårskog av förmedlingssystem där användarna har svårt att orientera sig och värdera informationen. Intrycken av de system som nu växer fram på den svenska marknaden är i dessa avseenden inte enbart positiva. Å andra sidan kan framväxandet av nya söksystem innebära ökade möjligheter för såväl arbetssökande som arbetsgivare att "finna varandra". Om den offentliga arbetsförmedlingen tillhandahåller bra system för allmänt utnyttjande, kommer man att sätta en de facto standard för matchningsinformationen. Förutsättningen för en sådan standard ges genom de 1 100 "yrkesmallar" som tagits fram inom verket och som löpande anpassas till förändringar inom yrkesvärlden. 6 300 sökord över hela yrkesspektret utgör grunden för en strukturerad och nyanserad matchning mellan platser och arbetssökande. Yrkesmallarna är i bruk i arbetsförmedlingens interna datasystem, AF90, men kommer, genom att användas i självservicesystem, också kunna bli en gemensam standard för arbetsmarknaden. En sådan gemensam standard kommer att gynna användarna och underlätta hela sökningen. Den offentliga arbetsförmedlingens ambition bör vara att utgöra den naturliga sökkkanalen för matchning på arbetsmarknaden för alla arbetssökande och arbetsgivare – den marknadsplats dit alla först vänder sig för att skaffa information.

Spridning och tillgänglighet

Trots att utnyttjandet av Internet ökar snabbt kommer antalet sökande som i det egna hushållet har tillgång till denna kanal sannolikt att vara begränsat under överskådlig tid. Internet kommer de närmaste åren sålunda inte på hushållsbasis att vara en volymkanal för arbetssökande. Men om möjligheten att använda detta instrument tillhandahålls avgiftsfritt på en mängd ställen och i sammanhang där arbetssökande ofta kommer att vistas, kommer också antalet personer som har möjlighet att utnyttja det att växa mycket kraftigt. Av bl.a. denna anledning kommer ett antal

”kundarbetsplatser” ställas till förfogande på landets arbetsförmedlingar där bl.a. möjligheter att komma åt relevanta applikationer på Internet kommer att ges. Skr. 1998/99:2

Samverkan med olika aktörer

Utvecklingen på arbetsmarknaden har inneburit att fler aktörer – fackliga organisationer, kommuner, trygghetsstiftelser m.fl. – engagerar sig aktivt för att hjälpa arbetslösa. I de flesta fall fungerar samarbetet med arbetsförmedlingarna utmärkt. I en del fall har man byggt upp, eller diskuterat att bygga upp egna matchningssystem för att bättre tillgodose de egna gruppernas intresse.

Arbetsmarknadsverkets internetapplikationer

Arbetsmarknadsverket (AMV) publicerar löpande information om arbetsmarknaden i form av statistik m.m. på Internet. Nedan redogörs lite mer detaljerat om de ”operativa” system som AMV tillhandahåller på Internet.

Platsbanken

Sedan november 1995 har arbetssökande möjlighet att via Internet få tillgång till alla de platser i landet som arbetsgivare är villiga att publicera, f.n. innebär det att ca 19 000 platser finns tillgängliga i *Platsbanken*. Förutom möjligheterna att på olika sätt hitta platser i *Platsbanken*, kan också sökande direkt anmäla sitt intresse för platsen genom att fylla i en elektronisk platsansökan, som går direkt till den e-postadress arbetsgivaren angivit. Arbetsgivare kan också anmäla sina lediga platser till arbetsförmedling via systemet.

Platsbanken har blivit mycket uppskattad och antalet användare har ökat stadigt. Den är för närvarande den sjätte mest besökta platsen på Internet i Sverige med ca 700 000 besök per månad och 270 000 unika besökare per månad. Antalet uppkopplingar som slutar med en platsansökan ligger kring 2,6 miljoner per månad. Detta sätt att förmedla de lediga platserna via Internet har också väckt stort internationellt intresse.

Sökandebanken

Sökandebanken introducerades på Internet i april 1997. Den öppnades då för arbetssökande inom områdena teknik, ekonomi och informationsteknik. Från mitten av april har sökande inom dessa yrkesområden kunnat registrera sig med hjälp av ”yrkesmallar”. Arbetsgivare har kunnat använda systemet för sökning från mitten av maj 1997. *Sökandebanken* ger samtliga personer som är intresserade av att komma ifråga för ett arbetserbjudande och som på något sätt har tillgång till Internet möjlighet att registrera sig på Internet. Den sökande avgör själv om han/hon vill vara anonym eller ej. Genom ett enkelt och väl strukturerat system, där yr-

kesmallar utgör en väsentlig komponent, kan den sökande beskriva sina meriter. En arbetsgivare som söker i systemet får inte namn eller andra personuppgifter som gör det möjligt att identifiera den sökande utan att denne direkt medgivit det, utan har i stället möjlighet att lämna ett elektroniskt meddelande till den eller de sökande vars yrkesprofil och meriter svarar mot arbetsgivarens önskemål.

Fördelarna med ett system av detta slag är uppenbara både för arbetsgivare och arbetssökande. Till exempel ökad tillgång till matchningsservicen, mindre beroende av arbetsförmedlingens öppettider och den aktuella tillgången på arbetsförmedlare. Resultatet av matchningen blir tydligt och kontrollen över den egna situationen ökar eftersom beroendet av förmedlingens resurser och bedömningar minskar. Den arbetssökande kan alltid vara säker på att de egna meriterna exponeras för alla arbetsgivare som är intresserade. Arbetsgivarna ser alla arbetssökande, om än anonyma, som svarar mot de egna önskemålen. De arbetssökande kan också lita på att i en första granskning bli uppmärksammas för sådana kunskaper och meriter som är relevanta för en viss arbetsuppgift och att inte redan vid en första granskning bli bortsorterad på grund av medvetna eller omedvetna fördomar om vilka personer som kan vara lämpliga för ett jobb.

Vikariebanken

De tillfälliga anställningarna utgör en betydande del av anställningsflödet på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingens service för att tillgodose behov av tillfälligt och akut behov av arbetskraft har varit mindre omfattande än för mer långvariga anställningar. För att möta detta behov finns på Internet en vikariebank tillgänglig för arbetssökande och arbetsgivare.

Vikariebanken består av yrkesmässigt och geografiskt begränsade "pooler" och applikationen är tillgänglig på Internet. Arbetssökande som önskar ställa sig till förfogande för denna typ av arbete registrerar sig i relevant "pool". Registrering sker med stöd av s.k. yrkesmallar. Arbetsförmedlingen gör en kvalitetsgranskning av registreringen och godkänner densamma. Den sökande får sedan via tonvalstelefon dagligen anmäla sin aktualitet till *Vikariebanken*. Arbetsgivare som är i behov av att snabbt komma i kontakt med en sökande för en korttidsanställning söker fram sökande som matchar deras önskemål och tar därefter kontakt med den sökande. Vikariebanken innehåller i dag 20 olika "pooler". Antalet "pooler" utökas kontinuerligt både yrkesmässigt och geografiskt.

4.5.2 Näringspolitiken

Sverige tillhörde de länder som tidigt uppmärksammas informations- teknikens möjligheter och satsade på långsiktig kunskapsuppbyggnad.

Sverige har, vilket tidigare nämnts, en bra kunskap och kompetens inom ett mycket brett spektrum av områden inom informationstekniken – inte minst tack vare målmedvetna statliga satsningar i tidiga skeden. Inom stora delar av näringslivet har det under 1990-talet skett en snabb

produktivitetstillväxt och en snabb förnyelse, såväl i arbetsformer och arbetsorganisation som i nya affärsidéer och nya företag. Dessa positiva förändringar har i mångt och mycket med informationsteknik att göra. IT-användningen i många företag synes ha nått en sådan ”mognad” att vinsterna av ganska stora investeringar har kunnat aktualiseras genom förändringar i arbetsrutiner, organisations- och ledningsformer. Nya produkter och nya företag har skapats genom nya tillämpningar och nyutveckling av mikroelektronik. Den snabba tillväxten i tillämpningar av informationsteknik har dock aktualiserat några viktiga tillväxtproblem. Det finns i dag en brist på resurser och kompetens inom hela IT-området som allvarligt kan hämma pågående tillväxt och förnyelse. Vissa strategiska forskningsnischer måste förstärkas.

Inom näringspolitiken planeras därför nya satsningar för att kunna öka resurserna på hela bredden. Som ett led i dessa satsningar gav regeringen våren 1997, Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) i uppdrag att skissa på ett förslag till en svensk handlingsplan på mikroelektronikområdet. Arbetet skulle också ge en mer detaljerad plan för hur en ökad kapacitet för tillverkning och användning av mikroelektronik skulle kunna nås inom en femårsperiod. Rapporten ”Förslag till strategi för att stärka basen för elektronikbaserad industri i Sverige” (Regeringsuppdrag N 97/202) avlämnades i slutet av juni 1997 och behandlar bl.a. förutsättningar och möjligheter för att öka tillverkningskapaciteten för halvledare i Sverige, genom att attrahera utländska tillverkare att investera i Sverige. Baserat på förslag som NUTEK lämnat i nämnda uppdrag gav regeringen i december 1997 NUTEK fortsatt ”uppdrag att utarbeta beslutsunderlag för att stärka basen för elektronikbaserad industri i Sverige” (Regeringsuppdrag N97/3739). Uppdraget skall redovisas senast den 15 februari 1999. Regeringen berör frågan om behovet av en ny nationell strategi på IT-området i budgetpropositionen för år 1998 (prop. 1997/98:1).

Regeringens bedömning i propositionen Forskning och samhälle (prop. 1996/97:5), är att de näringspolitiska insatserna inom NUTEK i högre grad också bör främja användningen av informationsteknik såväl inom privat som offentlig verksamhet, inte minst rörande tjänsteutvecklingen inom kommuner och landsting. Regeringen har givit NUTEK i uppdrag att lämna förslag till en ny programstruktur för FoU på IT-området. Förslaget från NUTEK till ny programstruktur för FoU på IT-området förväntas inkomma under hösten 1998. Regeringens bedömning är också att NUTEK:s insatser för grundläggande kunskapsutveckling i ökande utsträckning bör inriktas mot forskning kring industriell programvaruteknik och utveckling av metoder för komplexa system. Regeringen har i enlighet med propositionen Forskning och samhälle givit NUTEK i uppdrag att tillsammans med Kommunikationsforskningsberedningen och Rådet för arbetslivsforskning utveckla ett forskningsprogram för socialt motiverad teknikutveckling inom vilket program informationstekniken har en självklar plats.

Långsiktiga satsningar på kunskapsutveckling är viktiga för det nuvarande och framtida näringslivet. Erfarenheten från tidigare satsningar talar sitt tydliga språk. Sådana långsiktiga satsningar kan i bland kräva att

forskare i andra länder engageras för att öppna nya fält där vi i Sverige inte har kommit så långt. Det internationella samarbetet är ett annat sätt att förnya och utveckla vår inhemska kunskapsbas. Samarbetet i EU:s ramprogram har haft stor betydelse för den svenska kompetensen. I det kommande femte ramprogrammet för forskning och utveckling kommer med största sannolikhet nya intressanta samarbetsmöjligheter att öppnas. Inom COST-samarbetet och inom EUREKA-samarbetet skapas andra betydelsefulla forsknings- och utvecklingsamarbeten.

En aktiv kunskapsutvecklande miljö, i vilken näringslivet deltar aktivt, är viktig för dynamiken i det svenska näringslivet och en förutsättning för att behålla de större företagens utvecklingsinvesteringar i Sverige. Detta är viktigt för tillväxt och sysselsättning på medellång och lång sikt. Den svenska utvecklingsmiljön måste vara minst lika god som den som företagen kan möta utomlands. Företagen är redan internationella och deras val av etableringsort grundar sig huvudsakligen på kvaliteten i den miljö där de lägger projekt eller utvecklingsavdelningar.

På kortare sikt är kompetensförsörjning till och kompetensutveckling i näringslivet av stor betydelse. Forsknings- och utvecklingsamarbete med universitet och högskolor samt med industriforskningsinstitut inom området möter ett växande intresse från företagen. Dessa och angränsande frågor, som t.ex. de immaterialrättsliga frågeställningarna, var föremål för en utredning under år 1996 (Nyttiggörande av forskningsresultat, samverkan näringsliv-högskola, N 1995:10). Utredningen har lämnat två betänkanden Samverkan mellan högskolan och näringslivet (SOU 1996:70) samt Samverkan mellan högskolan och de små och medelstora företagen (SOU 1996:89). Utredningen föreslog bl.a. att högskolans s.k. tredje uppgift – samverkan med det omgivande samhället – formaliserades vilket också har skett. Flera organisationer arbetar i dag med frågor som ligger nära den tredje uppgiften. Ett exempel är Teknikbrostiftelserna som i dag har fått en sådan tillväxt på sitt kapital att de blivit betydelsefulla på lokal nivå. Som ett exempel har Teknikbrostiftelsen i Linköping varit mycket aktiv i förhållande till den mängd av mindre och snabbväxande IT-företag som finns i den regionen. Flera av dessa, kanske rent av flertalet, har tillkommit på den grund som högskolan lagt genom forskning och utbildning.

Flera program har tillskapats för att stödja samverkan mellan högskola och näringsliv. Regeringen har t.ex. anvisat 60 miljoner kronor till NUTEK för att stödja sådan samverkan främst vid mindre och medelstora högskolor. NUTEK samarbetar i detta sammanhang med Stiftelsen för Kunskap och Kompetensutveckling (KK-stiftelsen) som enligt sina stadgar driver relativt stora program inom området. Informationstekniken är särskilt uppmärksammat inom KK-stiftelsens uppdrag. Till industriforskningsinstituten har riksdagen anvisat särskilda medel för uppsökande verksamhet till främst mindre företag så att dessa skall kunna dra nytta av den kunskap och kompetens som instituten har. IT-frågorna har en framskjuten plats i detta arbete. Norden är i dag en region som ligger långt framme vad gäller användningen av informationsteknik. Regeringen är intresserad av att, på nordisk bas och på olika sätt, främja utvecklingen av elektronisk handel. Förslag till två nordiska projekt har därför arbetats

fram inom Regeringskansliet. Det ena projektet avser elektronisk handel med byggvaror och det andra inrättandet av en referensgrupp för elektronisk handel med deltagare från samtliga nordiska länder. Skr. 1998/99:2

Informationsteknik och ökad konkurrens

Ett exempel på hur informationsteknik och samhällsliga innovationer har samspelat är avregleringen av elmarknaden och utvecklingen av en nordisk elbörs. Avregleringen hade i praktiken varit mycket svår att genomföra om inte ett effektivt sätt att handla med el och att utsätta denna handel för priskonkurrens hade kunnat skapas genom informationsteknik. I dag ser vi hur denna marknad skapar nya produkter med informationsteknikens hjälp. Nya elmätare i hushållen gör det möjligt för dem att i realtid välja den billigaste leverantören av el. Samtidigt ger en datoriserad elmätare i hemmet förutsättningar för en hel rad nya tjänster till hemmen, bl.a. övervakning, styrning av klimat och larm. Avregleringen har i samspel med informationstekniken skapat både en effektivare marknad men även givit förutsättning för nya produkter, produktion och ny sysselsättning.

En ökad elektronisk handel och användning av Internet påverkar även konkurrensförhållandena, inte minst i sammanhang där det i dag i praktiken råder lokala monopol. Tekniken möjliggör också en bred kontaktyta för mindre företag, vilket inte minst visas genom det utvecklingsarbete som gjorts av Länsteknikcentrum i Jönköping, det s.k. SME-link. Projektet är initialt finansierat av Wallenbergstiftelsen. Det ger mindre företag möjlighet att bl.a. köpa transporttjänster på en marknad via Internet, att köpa översättningstjänster på samma sätt, att ha kontakt med myndigheter och kollegor. Ursprungligen byggdes tolv specifika länkar upp med särskilda resurser avsatta för att underhålla och utveckla respektive länk som är inriktad mot ett visst, innehållsmässigt avgränsat område. SME-link har en stor potential och har rönt stort intresse bland mindre företag, inte minst genom att länkarna utformats på ett sätt som passar dem. Regeringen har under år 1998 beviljat stöd till SME-linkprojektet för den länk som skall underlätta kommunikation mellan småföretag och myndigheter. Det nyligen av regeringen tillskapade nätverket av industriella utvecklingscentra (IUC) har inlett ett samarbete med Länsteknikcentrum där vissa medel som riksdagen anvisat till IUC-nätverket används för en IUC-länk.

Offentlig upphandling

Ett viktigt område för näringslivets IT-utveckling gäller den offentliga förvaltningens teknikupphandling. Den 27 april 1995 tillsatte regeringen Utredningen om former och områden för offentlig teknikupphandling. Betänkandet *Upphandling för utveckling* (SOU 1997:88) presenterades den 25 juni 1997 och remissbehandlades under hösten 1997. Utredningens slutsats är att teknikupphandlingen har en roll att fylla även i framtiden, i första hand i samband med upphandling av stora komplexa system inom försvars-, bygg- och kollektivtransportområdena. Som exempel

anges system för övervakning av Östersjön, spårtaxi och byggande av flerbostadshus i trä. Skr. 1998/99:2

Offentlig teknikupphandling har enligt betänkandet också en viktig roll att fylla när det gäller att driva på den tekniska utvecklingen inom områden där samhället har viktiga intressen att främja såsom energisparande, miljö och trafiksäkerhet.

Företagsinriktade åtgärder

IT-propositionen behandlar de åtgärder som görs för att främja exporten av svensk programvara. Sveriges Exportråd har tillsammans med SweSi (Swedish Software Initiative) genomfört en förstudie om tänkbara projekt på området, kring vilket 75 företag samlats.

Information för småföretag om goda IT-tillämpningar och utvecklingsmöjligheter med hjälp av informationsteknik är ett annat område som diskuteras i IT-propositionen. ALMI Företagspartner har under åren 1996 och 1997 fortsatt att utveckla detta genom olika typer av program.

I diskussionerna kring hur elektronisk handel skall främjas omnämns i IT-propositionen att NUTEK skulle få i uppdrag att finna former för en effektivare informations-spridning till svenska företag angående offentliga upphandlingar inom EU. NUTEK redovisade detta uppdrag den 30 april 1997 och verkets viktigaste slutsats var att några statliga åtgärder inte var nödvändiga på detta område. Det bör överlåtas åt marknadsaktörer att finna former för att få information kring offentliga upphandlingar.

Turism

Ett annat område som IT-propositionen behandlar är IT-satsningar inom turistnäringen. Riksdagen beslutade i december 1995, med anledning av regeringens proposition (prop. 1995/96:94, bet. 1995/96:NU13, rskr. 1995/96:136) om exportinsatser för små och medelstora företag m.m., att 20 miljoner kronor skall tillföras Sveriges Rese- och Turistråd AB för teknikutveckling inom främst mindre turistföretag. Bland åtgärderna ingår ett projekt som syftar till att utveckla ett informations-, boknings- och ekonomisystem som kan få bred användning bland branschens små och medelstora företag. Insatserna skall finansieras gemensamt av berörda företag och Sveriges Rese- och Turistråd AB. Sveriges Rese- och Turistråd AB har våren 1998 lämnat en slutrapport till Närings- och handelsdepartementet om projektet.

Riksdagen har beslutat att bemyndiga regeringen att disponera högst 500 miljoner kronor för att genomföra ett program för regional näringspolitik och särskilda regionalpolitiska åtgärder. Som en del av programmet har 4,9 miljoner kronor anvisats till Sveriges Rese- och Turistråd AB i juni 1998 som delfinansiering av ett projekt för att marknadsföra Sverige som turistland med hjälp av informationsteknik. Projektet beräknas kosta sammanlagt 14,5 miljoner kronor och pågå t.o.m. år 1999.

Kulturnät Sverige

I betänkandet IT i kulturens tjänst (SOU 1997:14) föreslogs att ett gemensamt kulturnät inom IT-området skulle byggas upp så snart som möjligt. Under utredningstiden framkom att det fanns en stor efterfrågan på råd, stöd och erfarenhetsutbyte från landets kulturproducenter. I enlighet med utredarens förslag uppdrog regeringen den 13 mars 1997 åt Ingenjörsvetenskapsakademien att i projektform bygga upp och under en inledande treårsperiod administrera *Kulturnät Sverige*. Projektet bedrivs enligt de direktiv som lämnats av en särskild styrgrupp, som samma dag utsågs av Kulturdepartementet. Styrgruppen skall närmare ange verksamhetens projekt- och tidsplaner.

Det främsta syftet med *Kulturnät Sverige* är att med hjälp av informationsteknik öka tillgängligheten till svensk kultur. Kulturnätets sidor på Internet kan liknas vid ett virtuellt bibliotek som skall erbjuda kulturinformation, kulturmaterial och kulturyttringar. Kulturnätet skall fungera som en mötesplats och en plattform för kultursverige. Kulturinstitutioner och andra kulturproducenter skall inspireras till och uppmuntras att utnyttja ny teknik men också bistås med råd och vägledning när de skall digitalisera material och göra det tillgängligt på Internet. Bildande av regionala och lokala kulturnätverk skall understödjas och ett system för evenemangsinformation bör utvecklas.

Projektet utvärderas under 1998 och en slutlig rapport skall lämnas vid årsskiftet 1998–1999. Rapporten skall innehålla förslag på hur verksamheten skall bedrivas efter den treåriga uppbyggnadsperioden.

Program för ökad kulturell tillgänglighet

I propositionen Regional tillväxt – för arbete och välfärd (prop.1997/98:62) aviserade regeringen en särskild satsning på att bl.a. utveckla ny teknik i syfte att öka tillgängligheten till kulturutbudet och det gemensamma kulturarvet. Satsningen omfattar totalt 30 miljoner kronor under åren 1998–2000.

Statens kulturråd fick i juni 1998 regeringens uppdrag att med hjälp av dessa medel initiera och stödja lokala och regionala utvecklingsprojekt, framför allt i de regionalpolitiska stödområdena. Projekten skall stärka den kulturella utvecklingen och infrastrukturen. Vid bidragsfördelningen bör Kulturrådet verka för att samspelet mellan teknikutveckling och möten med det levande kulturutbudet lyfts fram, liksom samverkan mellan regionala/lokala aktörer och den nationella nivån.

Projekt med god lokal förankring, som bedöms ge långsiktiga effekter och som syftar till utveckling av modern informationsteknik och förbättrad kommunikation bör prioriteras.

Stöd till IT-utveckling på kulturområdet

Regeringen aviserade i 1998 års ekonomiska vårproposition (prop. 1997/98:150) en satsning på IT inom kulturområdet. Satsningen föreslås

omfatta 10 miljoner kronor per år under perioden 1999–2001. Syftet är att bredda och utveckla kulturinstitutioners och fria kulturutövares användning av modern informationsteknik, för att därigenom öka tillgängligheten till kulturlivet och nå ut till nya målgrupper.

Regeringen vill genom den treåriga stödåtgärden stimulera kulturlivet till att utnyttja de nya medierna och skapa ett nydanande innehåll av hög kvalitet i sin elektroniska publicering på Internet och cd-rom. Hur pengarna skall användas och fördelas kommer att presenteras hösten 1998 i budgetpropositionen för år 1999.

Tillgänglighet till kulturarvet

Det är en kulturpolitiskt prioriterad uppgift att öka tillgängligheten till kulturarvet. Allmänhetens möjligheter att ta del av museernas, arkivinstitutiernas och kulturmiljösektorns samlingar bör förbättras. Kulturarvsinstitutionernas omfattande och mångskiftande samlingar har genom Internet fått tillgång till ett medium med stor spridning. Även möjligheterna till kontroll av samlingarna har starkt förbättrats. Olika statliga åtgärder har vidtagits för att underlätta kulturarvsinstitutionernas utnyttjande av informationsteknik. Genom museernas och Riksställningars anslutning till datanätet SUNET finns nu en fast koppling till Internet. Andra museer har tagit fram cd-rom-produktioner. *Kulturnät Sverige* har för kulturarvsinstitutionerna betytt att de har en gemensam kontaktpunkt för information till allmänheten på Internet. För tillgängligheten till kulturarvsinstitutionernas samlingar är det avgörande att registreringen sker på ett sådant sätt att sökning blir möjligt i skolor, i folkbildningssammanhang, för forskare etc. För detta krävs en samordning som medför en gemensam uppsättning uppgifter om respektive samlingstyp som alla institutioner registrerar på samma sätt. Detta kräver i sin tur att institutionernas olika registreringssystem samordnas bättre.

Inom kulturmiljöområdet är det angeläget att uppgifter om bl.a. fasta fornlämningar kan göras tillgängliga i digital form genom Internet. Sådana uppgifter är av betydelse för bl.a. samhällsplaneringen och forskningen, men efterfrågas även bl.a. av hembygdsföreningar och enskilda. Regeringen har gett Riksantikvarieämbetet i uppdrag att öka den IT-baserade tillgängligheten till fornminnesregistret. Uppdraget skall redovisas senast den 1 november 1998. Riksantikvarieämbetet utvecklar för närvarande även digitala register för bl.a. kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, riksintresseområden för kulturmiljövärden, kyrkobyggnader samt landskapets historia.

Arkiven skall bevaras och vårdas så att de tillgodoser rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipningen och förvaltningen och forskningens behov. Tillgängligheten till offentliga handlingar i arkivinstitutiernas bestånd är av stor betydelse för bl.a. öppenheten i samhället. Genom den ökande tillgängligheten till arkivmaterialet skapas förutsättningar att nå fler och nya användare, även på andra ställen än hos arkivinstitutierna. Inom arkivsektorn pågår sedan flera år ett omfattande arbete med att göra arkivmaterial tillgängligt i digital form, bl.a. genom Internet. Riksarkivet har som verksamhetsmål i

regleringsbrevet för år 1998 att förbättra arkivbeståndens status genom bl.a. digitalisering av dem samt att prioritera arbetet med att utveckla digitala söksystem m.m.

Riksutställningar har förstärkt resurserna för IT-produktion och prövat nya sätt att integrera IT-inslag i utställningsverksamheten. Utvecklingen inom digitalisering och informationsteknik ger stora förutsättningar för att utveckla utställningsmediet och det ger även ökade möjligheter att nå fler och nya besökare.

Inom museiområdet har regeringens s.k. Sesam-satsning varit av stor betydelse för att påskynda en ökad digital tillgänglighet till museernas samlingar. Fler än 200 svenska museer har egna hemsidor på Internet, vilket ur ett internationellt perspektiv är en mycket god siffra. I arbetet med att göra samlingarna tillgängliga via Internet ligger bl.a. Naturhistoriska riksmuseet och Statens musiksamlingar långt framme. Det senare museet har även påbörjat ett arbete med virtuella utställningar. Insam, samrådsgruppen för informationshantering vid svenska museer med sekretariat vid Nordiska museet, arbetar kontinuerligt med att bl.a. utveckla dokumentationsriktlinjer och en dataelementkatalog för museisektorn.

Digital marksänd TV

Riksdagen beslutade i april 1997 (prop. 1996/97:67, bet. 1996/97:Ku17, rskr. 1996/97:178) att digital marksänd TV skall introduceras i Sverige. Införandet skall ske i flera steg med möjlighet för staten att successivt ta ställning till om och på vilket sätt verksamheten skall fortsätta.

Enligt riksdagens beslut bör målen för statens nuvarande politik inom massmedieområdet, att säkerställa yttrandefrihet, tillgänglighet och mångfald, vara vägledande även inför den tekniska utveckling som nu pågår. Introduktionen av digital-TV får inte innebära att publikens valfrihet inskränks eller att Sveriges Televisions program inte längre kan nå alla i hela landet. Digitaltekniken skall användas så att den vidgar yttrandefriheten och mångfalden samt motverkar privat och offentlig maktkoncentration.

I en första etapp inleds sändningar på ett begränsat antal orter i Sverige. En grundläggande förutsättning för en eventuell utbyggnad är att de digitala marksändningarna bedöms ha ekonomisk bärkraft.

Regeringen fattade i november 1997 beslut om de fem sändningsområden som skall ingå i den första utbyggnadsetappen: Stockholm med Mälardalen och Uppsala, norra Östergötland, södra och nordöstra Skåne, Göteborg med omnejd samt Sundsvall och Östersund med omnejd.

Samtidigt fattades beslut om direktiv (dir. 1997:134) för den parlamentariska Digital-TV-kommittén som skall följa och utvärdera verksamheten och medverka vid urvalet av programföretag genom att yttra sig till Radio- och TV-verket över tillståndsansökningarna.

I juni 1998 beslutade regeringen, på förslag från Radio- och TV-verket, om vilka företag som i en första etapp får tillstånd att sända digital marksänd TV. Elva bolag av de drygt 50 som ansökt valdes ut. Regeringens beslut innebär att vissa företag kommer att behöva dela kanalutrymme. Dessa företag kommer att få möjlighet att disponera ett eget ut-

rymme om och när ytterligare frekvenser blir tillgängliga. Sändningarna beräknas kunna starta i januari 1999. Skr. 1998/99:2

Digitala ljudradiosändningar

Våren 1995 beslutade riksdagen (prop. 1994/95:170, bet. 1994/95:Ku47, rskr. 1994/95:369) att digitala ljudradiosändningar skulle påbörjas i ett begränsat antal områden. För närvarande sker sändningar i fyra områden: Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrbotten. I de olika regionerna skall såväl Sveriges Radio AB (SR) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) som privata programföretag ges möjlighet att delta. Regeringen fattade beslut om sändningarna för SR och UR i september 1995 respektive januari 1996. I januari 1998 startade Sveriges Radio dessutom en digital finskspråkig kanal. Beredning av ansökningar om sändningstillstånd från privata programföretag pågår.

EG-direktiv om krypterade tjänster

Ministerrådet har antagit en gemensam ståndpunkt i fråga om ett direktiv om det rättsliga skyddet för tjänster som bygger på eller utgörs av villkorad tillgång. Enligt direktivet skall medlemsstaterna vidta åtgärder mot olaglig utrustning som ger obehöriga tillgång till program i TV och radio eller till interaktiva tjänster som erbjuds mot betalning. Sedan Europaparlamentet har yttrat sig väntas direktivet bli slutligt antaget under hösten 1998. För svensk del kommer direktivet att föranleda ändringar i det förbud mot "piratutrustning" som redan gäller för TV och radio samt att motsvarande regler införs i fråga om elektroniska tjänster som tillhandahålls på distans och individuell begäran.

4.5.4 Konsumentpolitiken

Utvecklingen på IT-området innebär stora förändringar för konsumenterna. Inom några år kommer den "elektroniska marknadsplatsen" sannolikt att vara fullt utvecklad. Därmed kan många varor och tjänster komma att erbjudas via någon form av IT-baserade system som t.ex. Internet. Detta kan innebära strukturförändringar i olika former t.ex. genom att antalet traditionella återförsäljare minskar. På sikt kan konkurrensen främjas. För konsumenten kan det innebära lägre priser. Samtidigt medför de nya möjligheterna också nya problem för många konsument, t.ex. vid reklamation, eftersom återförsäljaren blir svår att nå. En ytterligare aspekt för konsumenten att beakta är den gränsöverskridande karaktären hos elektronisk handel. Detta kan göra att konsument i allt större utsträckning konfronteras med särskilda problem av rättslig natur som kan bero på tekniken i sig själv eller att de kommer i kontakt med främmande rättsordningar som kanske inte har samma höga konsumentskydd som den svenska.

Andra viktiga konsumentpolitiska frågor är bl.a. tillgänglighet för alla, säkerheten för konsumenterna vid elektronisk handel, utvecklingen av

marknadsföring, främst på Internet, samt skydd för konsumenternas integritet.

Telefontjänsten skall bl.a. medge datakommunikation via låghastighetsmodem, vilket i sin tur medger möjlighet till t.ex. Internetuppkoppling. Det är dock inte bara den fysiska tillgången som har betydelse. Tillgänglighet förutsätter också att konsumenten har kunskaper för att kunna använda sig av t.ex. datorer.

Utvecklingen mot en ”elektronisk marknad” ger också upphov till säkerhetsproblem för konsumenterna. I dagens läge handlar det främst om att garantera säkerheten vid användandet av konto- och kreditkort på Internet, men i framtiden kan det vara att garantera säkerhet vid användandet av elektroniska pengar (se dir. 1997:1). Utvecklingen av elektronisk handel kommer också att vara beroende av konsumenternas förtroende för säkerheten, dvs. konsumenterna kommer att börja handla i större omfattning först när de känner sig säkra.

Marknadsföring via Internet mot konsumenterna är också något som ökar i omfattning. För konsumenterna innebär detta bl.a. kontakt med annorlunda och nya marknadsföringsmetoder på grund av Internets globala karaktär. Detta ger upphov till frågor rörande behovet av särskilda regler för marknadsföring via Internet, hur frågor om barnreklam skall hanteras och om det bör inrättas ett särskilt organ för att hantera globala marknadsrättsliga frågor. I dagens läge finns det inga självklara svar på någon av dessa frågor.

Den snabba tekniska utvecklingen gör att konsumentfrågorna på IT-området kräver kontinuerlig bevakning för att en hög nivå av konsumentskydd skall kunna skapas och bibehållas inom detta område. Inrikesdepartementet arrangerade hösten 1997 i samarbete med bl.a. IT-kommisionen ett seminarium om konsumenträttigheter i informationssamhället. En rapport från seminariet publicerades i januari 1998 (IT-rättsliga observatoriets rapport 2/97).

Regeringen beslutade den 30 juli 1998 att anta kommittédirektiv för en utredning om konsumenträttigheter i IT-samhället. Av direktiven framgår att utredaren skall undersöka och kartlägga vilka speciella problem av främst marknadsrättslig natur som konsumenten kan ställas inför i samband med elektronisk kommunikation i informationssamhället. Enligt direktiven skall resultatet av denna inventering följas av en analys om konsumentens skydd i detta avseende behöver stärkas och, om så är fallet, på vilka sätt detta lämpligen bör ske. Utgångspunkten skall vara att stärka konsumenternas rättigheter i IT-samhället.

Utvecklingen på IT-området för konsumenterna i ett brett perspektiv bevakas också internationellt på flera nivåer, där följande möten m.m. kan nämnas.

- Vid OECD-konferensen i Ottawa i oktober 1998 kommer konsumentskyddsfrågor att diskuteras. Arbete pågår för närvarande med att utveckla riktlinjer för konsumentskydd i det globala informationssamhället. Riktlinjerna skall koncentreras på vissa grundprinciper som är nödvändiga att uppfylla i syfte att stärka konsumenternas förtroende och konsumentskyddet vid elektronisk handel.

- I den Europeiska kommissionens konsumentpolitiska prioriteringar för perioden 1996–1998 ingår att vidta åtgärder som tillåter konsumenterna att utnyttja de möjligheter som erbjuds genom informationssamhället (KOM(95) 519 slutlig).
- Vid det nordiska konsumentministermötet i Stockholm i februari 1998 beslutades att söka nå lösningar genom att ta fram ett gemensamt nordiskt förslag till bestämmelser om god marknadsföringssed, vilka skulle bygga på Internationella Handelskammarens regler i ämnet och vara ett uttryck för ett etiskt förhållningssätt i marknadsföringen. Ett sådant förslag skulle kunna utgöra underlag för ett eventuellt nordiskt initiativ i EU. Skälet för EU-regler om god marknadsföringssed är att man med sådana skulle kunna uppnå minimikrav inte bara för vilseledande marknadsföring utan även för otillbörlig sådan. Reglerna skulle kunna gälla för bl.a. marknadsföring via nya IT-medier. På detta möte beslutades även att man i nordiskt samarbete bör undersöka om det finns ett behov att se över de nordiska avtals- och köplagarna i ljuset av IT-utvecklingen.
- Under mötet den 1 juli 1997 i Nordiska Ministerrådet beslutades det att man skall utarbeta ett förslag till spelregler för IT-marknadsföring riktad mot barn och unga. Detta skall ligga till grund för ett samnordiskt initiativ på EU-nivå angående ”Konsumenten i det nya medielandskapet – IT-marknadsföring riktad mot barn och unga”. Ett förslag till spelregler kommer preliminärt att presenteras för de nordiska konsumentministrarna i början av år 1999.

I regeringens skrivelse Konsumenterna och miljön – en handlingsplan för hållbar utveckling (skr. 1997/98:67, 1997/98:LU21, rskr. 1997/98:220) konstaterar regeringen bl.a. att informationstekniken ger möjligheter att enklare och mer kostnadseffektivt förmedla information om hur produkter och aktiviteter påverkar miljön och resursanvändningen. Regeringen har givit Konsumentverket i uppdrag att påbörja inrättandet av en databas på Internet med hushållsinriktad miljöinformation. Genom en databas med sådan miljöinformation kan det t.ex. gå att få reda på hur vissa varor påverkar miljön, undersöka utbudet av miljöanpassade produkter, få goda råd, utbyta erfarenheter och få förklaringar till olika begrepp. Databasen kan användas av enskilda konsumenter, kommuner, informatörer, företag och organisationer samt fungera som ett viktigt läromedel i skolan. Vidare kan databasen stimulera lokala initiativ såsom lokala investeringsprogram samt utgöra ett stöd för kompetensutvecklingen inom handeln och därigenom underlätta arbetsmarknadspolitiska insatser i form av bl.a. utbildningsstöd i kombination med anställningsstöd via länsarbetsnämnderna.

Svensk hälso- och sjukvård befinner sig i ett dynamiskt utvecklingskede. Nya metoder för diagnostik och behandling utvecklas kontinuerligt. Samtidigt innebär utvecklingen ofta nya krav på resurser. Genom det snäva utrymmet för offentlig finansiering måste resurser framför allt frigöras genom att sjukvården effektiviseras. Ett medel och ett stöd för en sådan effektivisering är den datorbaserade informationstekniken. Telemedicinska tillämpningar utgör en intressant del i detta arbete.

Det är dock inte givet att ett vidsträckt utnyttjande av informationstekniken leder till kostnadsbesparingar. Det finns redan ett antal tillämpningar inom området, där den potential som finns till rationaliseringar inte utnyttjas på grund av att det saknas gemensamma system och tekniska plattformar. Det är således av stor vikt att satsningar görs inom området infrastruktur och horisontella tillämpningar i syfte att underlätta och minska kostnaderna vid användningen av informationsteknik i hälso- och sjukvården. Den tekniska möjligheten att integrera och kombinera olika former av IT-stöd måste tas tillvara. Infrastruktur och tekniska plattformar bör i möjligaste mån harmoniseras med motsvarande lösningar inom EU. En samordning mellan olika vårdnivåer och huvudmannaskap är angelägen så att det skapas väl fungerande vårdkedjor som kan ge bättre resultat och kvalitet samt lägre kostnader.

För att hälso- och sjukvården effektivt skall kunna ta tillvara möjligheterna som informationsteknik erbjuder nu och de närmaste åren framöver krävs utveckling av nya lednings- och organisationsformer. Lösningarna måste tillgodose hälso- och sjukvårdspolitiska mål om en god och säker vård, god kvalitet och patienten i centrum. Arbetet måste också utgå från en informationsteknisk gemensam infrastruktur och gemensamma tillämpningar. Vidare är det av vikt att en satsning på en kompetensutveckling för personalen kommer till stånd, så att de möjligheter som informationstekniken ger kan utnyttjas fullt ut.

Hälso- och sjukvårdens utvecklingsinstitut (Spri) skall utveckla och samordna insatser när det gäller informationsteknik inom hälso- och sjukvården. Spri, som ägs gemensamt av staten och Landstingsförbundet, är ett svenskt kompetenscentrum för IT-frågor inom hälso- och sjukvården. Förutom att stödja det pågående förändrings- och förnyelsearbetet inom hälso- och sjukvården skall Spris insatser vara ett led i kompetensutvecklingen av hälso- och sjukvårdens personal.

På uppdrag av regeringen lämnade Spri den 3 december 1996 ett programförslag för att utveckla och stödja IT-användningen inom hälso- och sjukvården. Den föreslagna omfattningen på IT-verksamheten som bedöms vara rimlig avseende infrastruktur och tillämpningar, förutsatte ett substantiellt stöd från bl.a. Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling (KK-stiftelsen), utöver de medel som Spri erhåller enligt avtal mellan staten och Landstingsförbundet. I regeringens skrivelse om Utvecklingen i informationssamhället (skr 1997/98:19, avsnitt 4.6.5 Hälso- och sjukvården) framgår att regeringen förutsatte att stora delar av Spris IT-program kunde finansieras av det program omfattande 150 miljoner kronor för tre år som överenskommit av Landstingsförbundet och KK-stiftelsen. Spri sökte tillsammans med andra intressenter medel från

nämnda program. Samtliga av Spris inlämnade ansökningar fick stöd, men stödets omfattning blev, bl.a. på grund av programmets omfattning och det stora antalet ansökningar, ringa även om programmets utvärderingsgrupp bedömde Spri-projekten som mycket väsentliga för svensk hälso- och sjukvård.

Framgångsrikt arbete avseende infrastruktur och tillämpningar måste involvera berörda parter. Spri samverkar därför i sitt IT-arbete med hälso- och sjukvården, universitet och högskolor samt hälso- och sjukvårdens specialist- och intresseorganisationer främst i Sverige men också inom EU.

4.5.6 Funktionshindrade och äldre personer

Hösten 1996 gav regeringen ett uppdrag till Handikappinstitutet att utarbeta ett IT-program med inriktning på funktionshindrade och äldre personer. Uppdraget har utförts i samråd med berörda myndigheter och organisationer och omfattar såväl den generella tillgången till informationsteknik som särskilda IT-produkter och metoder för funktionshindrade personer. Handikappinstitutet lämnade våren 1997 en rapport över uppdraget till regeringen. Därefter har Handikappinstitutet påbörjat arbetet med att genomföra programmet. Regeringen har ansett det angeläget att stödja detta arbete och har därför i april 1998 formellt ställt sig bakom programmet (prop. 1997/98:113, bet. 1997/98:SoU24, rskr. 1997/98:307). Regeringen kommer vidare under hösten 1998 att besluta att bidra till finansieringen av programmet när det gäller personer med funktionshinder, genom att under en treårsperiod avsätta sammanlagt 60 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden. Medlen avser dels en utbildningssatsning och försöksverksamhet för att stimulera funktionshindrades kunskap om och användning av informationsteknik, dels ett brett upplagt program för att stödja projekt som skall bidra till utveckling och förnyelse av IT-användningen inom olika samhällssektorer. Medlen skall också finansiera en informationskampanj riktad mot i första hand beslutsfattare för att öka medvetenheten om betydelsen av informationsteknik för funktionshindrade.

Utöver dessa satsningar på informationsteknik för funktionshindrade kommer det att fr.o.m. år 1999 i den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken att finnas särskilda stimulansmedel om sammanlagt 90 miljoner kronor per år under perioden 1999–2001 för försöksverksamhet i kommuner och landsting. Medlen skall ha ett brett användningsområde och syftar till utveckling och nytänkande inom vård- omsorgs- och serviceverksamhet för äldre personer. Bland annat skall medlen användas för att stimulera utvecklingen av IT- och telebaserade tjänster samt andra tjänster som underlättar äldres livsföring.

Regeringen gav i juni 1997 NUTEK i uppdrag att i samarbete med Rådet för arbetslivsforskning (RALF) och Kommunikationsforskningsberedningen (KFB) utarbeta ett forskningsprogram – Socialt motiverad teknikutveckling – där bl.a. funktionshindrades behov skulle beaktas. Uppdraget har redovisats för regeringen i juni 1998. Förutsättningarna har förändrats sedan uppdraget lämnades. Besparingar i anslagen har gjorts för inblandade finansiärer. Det har lett till svårigheter att fullfölja redan gjorda åtaganden. Det har på grund av detta inte varit möjligt att lämna ett

samordnat och finansierat programförslag. Uppdraget utmynnar därför i att NUTEK, KFB och RALF avser att inleda ett utökat samrådsförfarande för att förbereda framtida gemensamma insatser, t.ex. FoU-program.

Inom ramen för Arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) utvecklingsarbete pågår under år 1998, utöver det normala arbetet med teknikstöd till arbetshandikappade, en försöksverksamhet med datortek för funktionshindrade. Satsningen syftar till att göra datortek med datorträning och påbyggnad av utbildning inom IT-området tillgänglig också för funktionshindrade. Målet är att öka chanserna för fler personer med funktionshinder att komma i fråga på arbetsmarknaden. Inom försöksverksamheten skall prövas hur datortekens verksamhet kan anpassas till olika grupper av arbetshandikappade. En uppföljning av försöksverksamheten skall inriktas på att visa i vilken utsträckning denna anpassning kunnat åstadkommas samt så långt möjligt vilka effekter verksamheten haft på de sökandes planering för arbete och utbildning. Försöksverksamheten pågår i Stockholm, Växjö, Göteborg och Kristinehamn.

AMS har också tillsammans med Riksförsäkringsverket (RFV) och Handikappinstitutet (HI) utvecklat ett skrivstöd för personer med dyslexi, som givits ut under våren.

Inom ramen för en strategisk satsning på informationsteknik i skolan, som presenterades i 1998 års vårproposition, genomförs också insatser för funktionshindrade elever. Delegationen för IT i skolan kommer att få i uppdrag att avsätta särskilda medel på detta område för att på bästa sätt stödja och påskynda utvecklingen av läromedia för elever med funktionshinder. För elever med funktionshinder har tillgången till datorer bl.a. inneburit tillgång till ett läs- och skrivverktyg som de kan hantera självständigt. Tillgång till Internet och e-post har för dem blivit en kunskapskälla och möjlighet till kommunikation som skapar helt nya förutsättningar för delaktighet och jämlikhet. Parallellt med detta pågår en utveckling av pedagogisk och specialpedagogisk programvara som stimulerar och stödjer ett undersökande och analyserande arbetssätt i undervisningen. (Lärandets verktyg – Nationellt program för IT i skolan).

Socialdepartementet har, inom ramen för texttelefonanslaget anvisat 2 miljoner kronor, att användas för förskrivning av bildtelefoner till döva personer. Socialstyrelsen skall under år 1998 genomföra en begränsad försöksverksamhet med införande av bildtelefon som telefoniutrustning, för vilken det utgår statsbidrag. Försöksverksamheten skall genomföras i ett fåtal län och i första hand riktas mot ungdomar med teckenspråk som första språk. Socialstyrelsen har i samråd med berörda handikapporganisationer och Landstingsförbundet utformat projektet. HI och Sjukvårdshuvudmännens Upphandlingsbolag. (SUB) har provat respektive skrivit avtal med tre leverantörer av bildtelefoner. Försöksverksamheten skall rapporteras till regeringen senast den 1 mars 1999.

För att få fram ett gemensamt kunskapsunderlag vad gäller sjukvårdshuvudmännens förskrivning av datorer och andra IT-baserade hjälpmedel har HI påbörjat en kartläggning av vilka regler som gäller i landstingen vid förskrivning av IT-baserade hjälpmedel. Den beräknas vara klar under hösten 1998.

Post- och telestyrelsen (PTS) har inom teleområdet till uppgift att upphandla tjänster för personer med funktionshinder. Fruktrådet är ett nät av elektroniska post- och konferenssystem som främst vänder sig till människor med funktionshinder. Genom Fruktrådet har funktionshindrade fått ökade möjligheter att knyta sociala kontakter, utbyta tankar, delta i diskussioner och få del av information. Arbetet har bedrivits i olika projekt i ett samarbete mellan huvudsakligen Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB) och HI. Institutet har engagerat sig i samordningen av systemen, arbetat för en enhetlig policy i nätverket samt hållit i samordningsmöten och producerat informationsmaterial. FSDB har arbetat med de tekniska frågorna och utvecklandet av ny programvara för baserna, drivit den största basen i nätverket samt givit tekniskt och ekonomiskt stöd till övriga baser i nätverket.

En viktig del i projekten har varit att informera funktionshindrade och att uppmuntra dem att utnyttja de möjligheter som elektronisk kommunikation erbjuder. Bland huvudmännen för de olika baserna i Fruktrådet finns förutom FSDB även landsting, rehabiliteringscentra och skolverksamhet.

Ett projekt med syfte att utveckla en PC-baserad multifunktionsterminal med egenskaper av speciellt intresse för döva, hörselskadade och tal-skadade personer drivs i Sverige med Sveriges Dövas Riksförbund i samarbete med Ericsson. Kommunikationsdepartementet har finansierat delar av projektet. I terminalen skall finnas bra videokommunikation för teckenspråk och läppavläsning, konversation med text, tal och video samtidigt. Den skall också kunna användas som texttelefon med möjlighet att föra internationella samtal. Terminalen genomför de nya standarderna för textkonversation och texttelefoni. Tanken är att den skall vara datorplats och kommunikationscentral samtidigt. En prototyp visades på regeringens IT-seminarium den 16 juni 1998. Delaktighet i informations-samhället, något för alla?

Som tidigare nämnts är telenäten av särskild vikt för tillgången till informationsteknik. I propositionen Funktionshindrades tillgång till tele-tjänster (prop. 1995/96:86) angavs att en samlad utvärdering av telekommunikationsområdet med inriktning mot funktionshindrades behov inkluderande standardiserings-, forsknings-, och utvecklingsarbetet skall göras senast år 1998. Regering har därför givit KFB i uppdrag att utvärdera standardisering och forskningsinsatser inom området för personer med funktionshinder (dnr.K95/4577/1, dnr.K98/2013/1). Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 30 oktober 1998.

I Sverige har inom ramen för Informationstekniska standardiseringen (ITS) en särskild arbetsgrupp (AG 9) bildats med särskild inriktning på funktionshindrade. Arbetet i denna grupp leds av PTS. I uppdraget ingår att i samråd med PTS redovisa funktionshindrades behov av standardisering och av utveckling av nya tjänster.

4.5.7 Miljöpolitiken

I IT-propositionen (prop. 1995/96:125) angavs att Miljövårdsberedningen givits i uppdrag att utarbeta förslag till en samlad strategi för an-

vändningen av informationsteknik inom miljöområdet. Ambitionen skulle vara att sammanföra i första hand olika statliga, landstings- och kommunala myndigheters grundläggande miljöinformation till en samlad resursbas på Internet.

Miljövårdsberedningen föreslog i sitt betänkande IT i miljöarbete (SOU 1996:92) att Svenska Miljönätet skulle bildas i syfte att stärka miljöarbetet genom bättre och snabbare tillgång till data och information om den svenska miljön. Miljönätet skulle enligt förslaget innehålla en katalog med en detaljerad och en översiktlig nivå, en s.k. sökmotor, elektroniska konferenser om miljö och miljöarbetet samt en katalog med e-postadresser till de som arbetar med miljöfrågor i Sverige.

Svenska miljönätet är nu i drift och förvaltas av Naturvårdsverket, där Miljönätets kansli finns. Miljönätet finansieras via Naturvårdsverkets budget. Verksamheten styrs av ett råd, sammansatt av representanter för olika användargrupper, förutom Naturvårdsverket, Assi Domän, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Statistiska Centralbyrån, WWF, Botkyrka kommun och Sveriges Lantbruksuniversitet.

I Svenska miljönätet finns data och information om Sveriges miljö och miljöarbetet inom svenska myndigheter, företag och ideella organisationer. Drygt 50 myndigheter, kommuner och andra organisationer har hittills blivit medlemmar i Miljönätet och drygt hälften av dessa har dokument sökbara via Miljönätet. Det finns också hänvisning till ett urval av informationskällor utanför Miljönätet. Miljönätet är vidare ett diskussionsforum om miljöarbetet, debatt och frågor. Det finns också en engelskspråkig version.

I enlighet med vad som aviserades i propositionen Svenska miljömål (prop. 1997/98:145) har regeringen i juli 1998 uppdragit åt Kommerskollegium att anmäla ett förslag till förordning om producentansvar för elektriska och elektroniska produkter (bl.a. IT-utrustning) till EG kommissionen. Producentansvaret innebär bl.a. att en producent i samband med försäljning av elektriska och elektroniska produkter är skyldig att ta emot motsvarande mängd uttjänta produkter av samma slag utan ersättning. Med producent avses den som yrkesmässigt tillverkar, importerar eller säljer elektriska och elektroniska produkter. Producenten ansvarar för att de mottagna produkterna tas om hand på ett ur miljösynpunkt godtagbart sätt. Dessutom är producenten skyldig att informera hushåll och andra om möjligheten att lämna uttjänta produkter till producenten samt att lämna upplysningar om innehållet i produkten om det behövs för att underlätta förbehandling av avfall. Avsikten är att förordningen skall träda i kraft år 2000.

I renhållningsförordningen (SFS 1998:902) stadgas att avfall som utgörs av, eller innehåller elektriska och elektroniska produkter får deponeras, förbrännas eller fragmenteras endast om de förbehandlats i enlighet med föreskrifter meddelade av Naturvårdsverket samt hanterats av certifierad förbehandlare. Denna bestämmelse bör träda i kraft vid samma tidpunkt som förordningen om producentansvar för elektriska och elektroniska produkter träder i kraft dvs. år 2000.

I propositionen Svenska miljömål (prop. 1997/98:145) föreslår regeringen ett antal riktlinjer för kemikaliepolitiken som har betydelse för

hantering av IT-utrustning. Bland annat bedömer regeringen att organiska, av människan framställda ämnen som är långlivade och bioackumulerande, i huvudsak inte bör förekomma i nyproducerade varor. Det samma gäller metallerna kvicksilver, kadmium och bly liksom ämnen som är cancerframkallande, arvsmassepåverkande och hormonstörande, inklusive fortplantningsstörande. Regeringen avser att verka för att dessa riktlinjer skall vara genomförda inom 10–15 år. I samma proposition anger regeringen mer specifika riktlinjer för bromerade flamskyddsmedel. Användningen av bromerade flamskyddsmedel bör begränsas och flamskyddsmedlen PBB och PBDE kommer att avvecklas. Dessutom uttalar regeringen att den elektriska och elektroniska industrin bör verka för att öka den i dag bristfälliga kunskapen om innehåll i varor och risker vid användningen av flamskyddsmedlet tetrabrombisfenol A (TBBP A).

I IT-propositionen aviserades att Naturvårdsverket kommer att få i uppdrag att verka för att kommunerna involveras i uppbyggnaden av miljödatabaser. Vidare anges att Naturvårdsverket skall få i uppdrag att i samverkan med Kommunförbundet utarbeta förslag till kvalitetsdeklaration av miljödata och miljödatabaser. Regeringen har ännu inte givit dessa uppdrag, men Naturvårdsverket har dock på eget initiativ påbörjat samarbete med kommunerna för att underlätta utbyte av miljödata. Uppbyggnad av det Svenska Miljönätet och Naturvårdsverkets miljöövervakning fångar också upp vissa frågor om kvalitetsbeskrivning av miljödata. Naturvårdsverket har också i samarbete med länsstyrelserna utvecklat ett antal olika miljödatasystem för samarbete inom miljöområdet, exempelvis för kalkning, utsläpp samt för täktdata. Miljödepartementet, Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen ger gemensamt ut Swedenwironment, som behandlar aktuella frågor inom miljöområdet. Distributionen sker främst via Internet.

4.5.8 Transportpolitiken

I IT-propositionen behandlas det arbete som görs inom området väginformatik; dels de medel som avsatts i 1995 års budgetproposition för projektverksamhet samt framtagning av programförslag för väginformatik de närmaste tio åren, dels förslagen avseende nationell digital vägdatabas och vägtrafikledning som Delegationen för transporttelematik (K 1994:08) presenterat. Utvecklingen avseende dessa uppdrag samt nya och planerade uppdrag av större vikt redovisas här.

Nationellt program för väginformatik

När det gäller väginformatikens införande under den närmaste tioårsperioden kommer Vägverket att presentera ett nationellt program för väginformatik under hösten 1998. Regeringen har i ett flertal sammanhang betonat betydelsen av att utveckla en grundläggande infrastruktur för användningen av väginformatik, nu senast i den Transportpolitiska propositionen (prop. 1997/98:56). Vägverket kommer i programmet bl.a. att redovisa en strategi för insamling, spridning etc. av trafikinformation.

Regeringen beslutade i juni 1996 (dnr.K96/1837/4) att Vägverket, med utgångspunkt i Delegationen för transporttelematik delbetänkande Bättre trafik med väginformatik (SOU 1996:17), skulle upprätta en nationell digital vägdatabas. I detta uppdrag fastställde regeringen också att vägdatabasen skall betraktas som en av samhällets grunddatabaser, och att den bör vara etablerad senast år 1999.

Vägverket presenterade i oktober 1997 en rapport till regeringen (dnr.K96/3502/4) där man redogör för projektets fortskridande, olika alternativ för prissättning av tillhandahållande samt bedömer vägdatabasens trafikpolitiska betydelse. I rapporten betonar Vägverket också svårigheterna kring uppdraget. Bland annat pågår fortfarande avtalsdiskussioner mellan involverade parter.

Vägtrafikledning

Regeringen bedömer i propositionen Transportpolitik för en hållbar utveckling (prop. 1997/98:56) att Vägverket bör svara för vägtrafikledning på det nationella vägnätet samt för nationell samordning av vägtrafikledningsfrågor. Man säger också att det framtida ansvaret för och organisationen av vägtrafikledningen i storstäderna bör utredas. Regeringen avser att ge Vägverket i uppdrag att med berörda kommuner förhandla fram övergångslösningar som möjliggör en fortsatt utveckling av vägtrafikledningen i storstadsområdena. Regeringen avser också att tillkalla en utredning med uppgift att se över väghållningen och vägtrafikorganisationen i stort. Utredningen bör särskilt behandla storstadsregionernas problem men också kunna pröva om vägtrafikorganisationen i övrigt är ändamålsenligt ordnad med hänsyn till de nya krav och möjligheter som gör sig gällande.

Regeringen gav i augusti 1997 Vägverket i uppdrag att i samråd med berörda kommuner och landsting i Stockholm och Göteborg planera och genomföra ett program för väginformatik. I januari 1998 delredovisades uppdraget (dnr.K98/334/3). Senast i februari 1999 skall uppdraget slutredovisas.

Hastighetsanpassningssystem

Vägverket redovisade i mars 1998 ett regeringsuppdrag (dnr.K97/829/4) om att utreda konsekvenserna av att genomföra ett storskaligt försök med dynamisk hastighetsanpassning. Vägverket bedömer bl.a. att hastighetsanpassningssystem kan ha stora trafiksäkerhetspotentialer. Regeringen beslutade i april 1998 att bifalla Vägverkets hemställan om att få använda 75 miljoner kr under en treårsperiod för försöket.

Informationsteknik inom kollektivtrafikområdet

Vägverket har i redovisningen av sitt regeringsuppdrag om Strategi och struktur för samordning av informationstekniken inom kollektivtrafikom-

rådet (dnr.K97/3809/4) bl.a. föreslagit att en statlig kommitté och en IT-samordnare tillsätts med uppgift att verka för utveckling och ökad användning av informationsteknik i kollektivtrafiken. Vägverket har lyft fram information till resenärerna samt biljett- och betalsystem som prioriterade insatsområden. Regeringen har i den transportpolitiska propositionen föreslagit att ansvaret för samordning av IT-utvecklingen inom kollektivtrafikområdet skall läggas på en ny myndighet för rikstrafikfrågor, Rikstrafiken.

Forskning om samhällsbetalda resor är med hänsyn till bl.a. dessa resors omfattning och stora potential för effektivisering och kvalitetshöjning ett prioriterat område. Ökade resurser har tillförts KFB för detta. KFB kommer tillsammans med branschorgan och övriga kollektivtrafikintressenter att genomföra ett stort antal projekt varav några redan påbörjats. IT-tillämpningar bedöms kunna bidra till att uppnå önskade förbättringar. Inom ramen för sitt forskningsprogram för kollektivtrafik med en årlig budget på 30 miljoner kronor stödjer KFB därför utveckling och genomförande av informationssystem i kollektivtrafiken.

Forskning om transportinformatik

Som komplement till utveckling och försök med enskilda IT-applikationer knutna till fordon och/eller trafikmiljö är det viktigt att genom systemorienterade studier kunna bedöma de samlade effekterna för samhälle och individer av ett framtida införande i full skala. KFB har här som statlig forskningsbeställare och oberoende part en viktig granskande och ifrågasättande uppgift för att bidra till en utveckling som leder mot uppställda trafiksäkerhets- och miljömål.

Andra viktiga områden som KFB finansierar FUD inom är områden där samordnad, trafikslagsöverskridande forskning behövs, exempelvis gods och logistik, intermodala transporter och persontransporter.

Svenska forskare deltar i stor omfattning i transportinformatikprojekt inom EU:s nu pågående 4:e ramprogram. Det är viktigt att detta forskningssamarbete fortsätter och att Sverige även under det kommande 5:e ramprogrammet kan delta i relevanta projekt. Vägverkets satsningar på FoU inom väginformatikområdet uppgick år 1997 till ca 60 miljoner kr. För 1998 planeras ca 68 miljoner kr att användas för ändamålet.

Deltagande i det internationella samarbetet

Sverige har genom Kommunikationsdepartementet och Vägverket också aktivt deltagit i det internationella samarbetet inom transportinformatikområdet. Bland annat har Sverige inom ramen för EU-samarbetet tagit fram en gemenskapsstrategi och ram för utbyggnaden av transportinformatik i Europa (KOM(97) 223). Som högprioriterade områden anges i denna; trafikinformationstjänster via RDS-TMC (RadioDataSystem-TrafficMessageChannel), elektroniskt avgiftsupptag, utbyte av transportinformation/informationshantering, människa-maskingränssnitt samt systemarkitektur. Som ett led i detta arbete undertecknade Sverige under hösten 1997 två överenskommelser (Memorandum of Under-

standing) för att främja utvecklingen av trafikinformationstjänster via RDS-TMC samt utbyte av transportinformation. Skr. 1998/99:2

Energiområdet

Sedan den 1 januari 1996 gäller ett nytt regelverk för elmarknaden. Konkurrens har införts i handeln med el vilket skapar förutsättningar för en ökad pris- och kostnadspress inom elförsörjningen och ökar valfriheten för elanvändarna. Detta ställer nya krav på elmarknadens parter. En förutsättning för att den fria elmarknaden skall fungera är att information kan utbytas snabbt och med hög kvalitet. För att klara detta till låga kostnader måste informationsutbytet ske elektroniskt enligt en överenskommen standard och med så få manuella ingrepp som möjligt. Affärsverket Svenska kraftnät använder EDIEL, ett elektroniskt rapporteringssystem som bygger på EDI-teknik och som möjliggör standardiserad kommunikation mellan elbranschens aktörer på den nordiska elmarknaden.

Svenska kraftnäts EDIEL-organisation är ansvarig för såväl drift av EDIEL-systemet som olika utvecklingsprojekt. Inom projektets ram utbildas användare och handböcker tas fram. Projektgruppen arbetar i nära samverkan med elbranschen och andra nordiska utvecklingsprojekt inom EDIEL.

Via EDIEL hanteras i dag all icke realtidsinformation. Dagligen överförs meddelanden mellan aktörer. Den information som sänds via EDIEL innehåller mätvärden för avräkning, planer och prognoser samt elhandelsinformation mellan aktörerna. EDIEL i Sverige omfattar ett elektroniskt postverk, ett s.k. "clearinghouse". I dag finns även en nordisk organisation, EDIEL Nordiskt Forum, som samordnar utvecklingen av EDIEL i Norden.

Svenska kraftnät äger simulatören ARISTO (Advanced Real-Time Interactive Simulator for Training and Operation) vars utveckling initierades år 1991. Svenska kraftnät inledde år 1993 ett samarbete med ABB Network Partner för att utveckla och marknadsföra simulatören. ARISTO har använts på Svenska kraftnät sedan år 1993 för att utbilda operatörer och annan personal. Simulatören används även för utbildning av externa intressenter och för vissa analysuppgifter. En detaljerad modell av det svenska nätet har lagts in i simulatören. Hela Svenska kraftnäts 400 kV och 220 kV stamnät finns representerat i detalj, förenklade modeller har lagts in av underliggande nät och grannländernas system. Totalt finns omkring 300 aggregat representerade med sina regulatorer i simulatören. Simulatören är världsunik genom att den kombinerar hantering av detaljerade dynamiska förlopp och simulering i realtid.

Leverantörbyten och utrustning för timvis mätning

För att fritt kunna byta elleverantör måste elanvändarens förbrukning mätas timvis och rapporteras dygnsvis till den centrala avräkningen. Detta sker med hjälp av s.k. timregistrerande mätutrustning som baseras på IT. Elmätarna ägs av nätföretagen, men dessa har rätt att debitera elanvändaren för de extra kostnader som den timregistrerande ger upphov

till. Med anledning av detta infördes ett takpris på 2500 kronor från den 1 juli 1997 för de kostnader som nätägaren får debitera små elanvändare för mätutrustning och installation. Enligt NUTEK:s rapport Utvecklingen på elmarknaden 1997 har införandet av takpriset medfört påtagliga effekter för förutsättningarna för leverantörsbyte. År 1996 fanns endast enstaka exempel på hushållskunder eller andra små elanvändare som bytt leverantör, medan de flesta leveranskoncessionärer år 1997 hade tagit emot anmälningar om leverantörsbyte.

Regeringens förslag om takpris bygger bl.a. på bedömningen att elanvändarna kan få tillgång till mätare till avsevärt lägre pris än 2 500 kronor. Det är möjligt att utrustningen om några år kommer att vara så billig att det i ellagen angivna takpriset kan sänkas drastiskt eller helt tas bort. Mätutrustningen har vid sidan om elmätningen många intressanta användningsmöjligheter, vilket gör att det finns starka drivkrafter i utvecklingen. Samma mätare kan t.ex. ofta hantera mätning av flera slags leveranser, såsom t.e.x. el, vatten, gas etc. Tekniken skapar förutsättningar för styrning av elförbrukning och energieffektivisering. Vissa system utnyttjar elnäten för informationsöverföring och det pågår ytterligare utvecklingsarbete inom detta område.

Den internationella utvecklingen

Inom EU har antagits ett direktiv om en inre marknad för el, vilket genom regeringens proposition genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv om gemensamma regler för den inre marknaden för el, m.m. (prop.1997/98:159) avses bli genomfört i svensk rätt. Den svenska ellagen bedöms dock inte behöva ändras i någon betydande utsträckning för att genomföra direktivet. En utveckling mot ökad konkurrens på elmarknaden pågår i flera EU länder och även i exempelvis USA. Det skapar en marknad för elektroniska datorbaserade handelssystem för elhandel, ett område där svenska företag ligger långt framme. Ett exempel på sådana system är det ovan nämnda EDIEL.

IT-utvecklingens betydelse för energieffektivisering och miljö

Utvecklingen inom IT-området berör i många avseenden effektiviseringsfrågor och miljö. Ökad kvalitet i processtyrning, minskat spill, förbättrade planeringssystem, bättre tele- och datakommunikationer kan på olika sätt bidra till att resurser utnyttjas effektivare. Statens energimyndighet stödjer systeminriktade studier kring processintegration, där syftet är att undersöka möjligheter att i ökad utsträckning koppla processer/system så att restvärme kan utnyttjas effektivt. Myndigheten driver forskningsprogram inom området transportteknik som berör IT-anknutna energieffektiviseringsfrågor t.ex. programmet för el- och hybridfordon som tar upp bl.a. batteriteknik och elektriska drivsystem. Forskning om effektivare motorer ingår i ett program om förbränningsteknik. Statens energimyndighet har inom teknikupphandling och demonstration bedrivit ett antal projekt som syftar till att få fram energieffektiva produkter t. ex.

system för styrning av värme i småhus, energieffektiv belysning med närvarogivare m.m. Skr. 1998/99:2

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 september 1998

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Peterson, Freivalds, Wallström, Tham, Åsbrink, Schori, Winberg, Uusmann, Ulvskog, Sundström, Johansson, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Messing, Engqvist

Föredragande: statsrådet Uusman

Regeringen beslutar skrivelsen 1998/99:2 Informationssamhället inför 2000-talet